RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 18.

Måndagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och bordlades
bankoutskottets utlåtande och memorial:
n:o 8, i anledning af motion om efterskänkande af eller nedsättning i den landtbrukaren C. M. Bergman i Yllestad Bakersgård affordrade betalning för ett från riksbanken utlemnadt lån; och
n:o 9, i fråga om användandet af riksbankens vinst för år 1889;
lagutskottets utlåtande n:o 34, i anledning af väckt motion om vissa ändringar i gällande grufvestadga; samt
Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om föreskrifter för kronofogdar och länsmän att i vissa fall skriftligen underrätta kommunalstämmas ordförande om allmänna sammanträden.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att grefve *Strömfelt* låtit anmäla, det han i följd af inträffadt sjukdomsfall inom hans familj vore hindrad närvara vid dagens sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Olsson* under fjorton dagar från den 26 i denna månad.

Föredrogs å nyo och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts den 22 innevarande mars bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen angående sparbanker den 1 oktober 1875.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 33.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 19 och 21 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Då 11 och 13 punkterna äro i Kongl. Maj:ts proposition sammanbundna på sådant sätt, att den ena är beroende af den andra, hemställer jag vördsamt, att dessa båda punkter måtte få föredragas samtidigt.

På gjord proposition beslöts, att ifrågavarande utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande, samt att 11 och 13 punkterna skulle i ett sammanhang föredragas.

1 och 2 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Förhöjning af anslaget till indelta arméns befäls-aflöning.

3 punkten.

Herr Almén: Ehuru jag icke kan hafva någon synnerlig förhoppning om bifall till något, som statsutskottet enhälligt afstyrkt, kan jag dock beträffande aflöningen till andre bataljonsläkarne icke med tystnad gå förbi de skäl, som anförts för afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottet anför å sid. 12 i betänkandet såsom skäl, hvarför det icke kunnat tillstyrka bifall till den ringa löneförhöjningen af 300 kronor, hufvudsakligen följande: att nemligen kompetente sökande icke lära komma att saknas äfven utan löneförhöjning; att den enskilda praktiken kan bereda dessa läkare nödiga inkomster; och att med ansökningarne till dessa platser mindre afses en omedelbar ökning uti inkomster än utsigt att vinna befordran såsom militärläkare.

Hvad nu första punkten beträffar, eller att kompetente sökande icke lära komma att saknas, tror jag att det förhållandet icke brukar anföras såsom skäl mot en löneförhöjning; ej heller plägar man låta dermed anstå till dess brist på sökande inträffar. På andra områden beviljas löneförhöjningar, då sådana anses rättvisa och billiga samt utan afseende å sådana vilkor, t. ex. åt regementsintendenter, för hvilka löneförhöjning begärts i föregående punkt. Jag vet icke om jag nu tager miste, men jag tror att sökande icke pläga fattas till dessa tjenster.

Beträffande åter den omständigheten att sökande finnas, så är det icke hufvudsaken för staten att få sökande, men väl att kunna bibehålla dessa platser besatta med någorlunda lämpliga personer, och

detta är så mycket vigtigare, som staten består en särskild kurs för andre bataljonsläkares speciella utbildning, hvilken är ganska dyrbar, men härtill använda medel äro bortkastade, om dessa personer öfvergifva den militära banan, något som är ganska vanligt och hvarpå jag sedermera skall andraga exempel.

Förhöjning af anslaget till indelta arméns befälsaflöning. (Forts.)

Hvad andra punkten angår, eller att den enskilda praktiken kan bereda andre bataljonsläkarne nödig utkomst, vill jag icke förneka, att denna i högst väsentlig grad bidrager till deras underhåll, äfvensom att den omständigheten otvifvelaktigt varit orsaken till att dessa tjenstemän äro lägre aflönade än de flesta andra inom riket i förhållande till deras dryga utbildning och dermed förenade tidspillan och stora utgifter, och det är väl här vi få söka förklaringen till att man kunnat bestå dem en så ringa aflöning som 900 kronor. Men, mine herrar, om dessa skäl gält i forna dagar, så gälla de icke numera, ty tiderna hafva förändrat sig. En sådan tillgång på läkare, som vi nu hafva, har förut aldrig funnits. Om de ej i bokstaflig mening slås om praktiken, så är dock täflan på detta område så liflig, att inkomsterna för den enskilde läkaren högst betydligt nedgått. Härtill kommer i afseende på dessa läkares enskilda praktik och hvad denna kan gifva dem i behållning den lika vigtiga omständigheten, att man numera fordrar af dessa läkare en vida mera utsträckt tjenstgöring, än tillförene. Nu äro de i medeltal upptagna minst $2\frac{1}{2}$ månader om året. Den, som under en så lång tid måste lemna sin verksamhet såsom läkare å den ort, der han är bosatt, har derigenom i högst väsentlig grad försvårat sin täflan med yrkesbröder om det dagliga brödet. Att med tjensten förena någon kommunal tjenst kunna de numera svårligen, ej heller åtaga sig någon annan tjenst i staten vid sidan af sin militärläkaretjenstgöring. Ännu svårare blifver det hädanefter för dem att erhålla årsackord i familjer, ty dessa byta ogerna om läkare under en del af hvarje år. Alla dessa omständigheter hafva fördyrat militärläkarens lefnadsvilkor och försvårat hans täflan med andra läkare samt i högst väsentlig mån minskat hans inkomster af enskild praktik. Deruti ligger också hufvudskälet för beviljande åt dessa läkare af förbättrade lönevilkor.

Beträffande slutligen det tredje af utskottet anförda skälet, eller att dessa befattningar sökas icke för att erhålla större inkomster, utan för utsigten till framtida befordran samt pension, erkännes villigt att utskottet har skäl för ett sådant antagande, i betraktande af att 900 kronor icke är mycket att lefva på; men påståendet att utsigten till framtida befordran är det som lockar, det tror jag ej stöder sig på fakta. Ty faktum är, att för närvarande tre förste bataljonsläkarebefattningar af brist på sökande ej kunnat tillsättas, utan derför stå lediga. En af dem, som varit anslagen ledig, utan att någon sökande anmält sig, skötes på förordnande, den andra har af brist på sökande måst anslås två gånger, och till den tredje, för hvilken ansökningstiden nyligen tilländagått, har ingen sökande anmält sig. Sålunda synes utsigten till befordran icke heller hafva något så lockande med sig som många vilja påstå.

Huru kan det nu komma sig, att, då vi hafva en sådan uppsjö

Förhöjning af anslaget till indelta arméns befäls-aflöning. (Forts.)

på läkare, ingen har velat söka dessa befattningar? Jo, svaret är det, att den militära läkarebanan är en af de sämre, som finnas. Frågar man nu: huru ställer sig andre bataljonsläkarens aflöning i förhållande till tjenstgöringsskyldigheten? Jo, lönen är 900 kronor och 120 kronor i tjenstgöringspenningar. Utgifterna äro: 60 dagars öfningar, à 4 kronor per dag, 240 kronor, uniform minst 150 kronor och pensionsafgift 80 kronor, tillsammans 470 kronor. Så måste han, för att ej under tiden blifva af med sin enskilda praktik, skaffa vikarie. Denne kan svårligen aflönas med mindre än 8 kronor om dagen, hvilket för 60 mötes- och 15 inskrifningsdagar gör 600 kronor, hvartill kommer ersättning för resor fram och åter, ej under 40 kronor, samt slutligen förlust å den enskilda praktiken, beräknad till 5 kronor om dagen under 75 dagar, eller 375 kronor, summa 1,485 kronor i utgifter för en lön, som uppgår till 1,020, utvisande sålunda ett deficit af 465 kronor.

Man kan nu invända, att dessa siffror vederlägga sig sjelfva, ty ingen vill väl hafva en tjenst, å hvilken han skulle förlora 465 kronor om året. Detta må väl vara en sanning, men å andra sidan kan jag här åberopa mig på en gammal militärläkare, numera regementsläkare, hvilken i 9 år varit andre bataljonsläkare, och hvilken, enligt af honom gjorda anteckningar, under denna långa tid årligen förlorat 300 kronor.

Tager man vidare i betraktande, att dessa läkare hafva en 10 à 12 års studiekurs efter aflagd maturitetsexamen, för hvilken kurs utgifterna ej kunna skattas under 15,000 kronor, så må man säga: om tjensten gifver förlust, huru skall man då kunna betala ränta och amortering å detta kapital? Ja, mine herrar, det blifver dem också omöjligt.

Man säger att andre bataljonsläkarne kunna hafva mycket mindre lön än officerarne i motsvarande grader, enär de senares kunskaper endast med svårighet kunna tillgodogöras för det enskilda förvärfvet. Det kan jag också erkänna; men man kan ju anställa jemförelser med militärveterinärer, hvilka i lägsta lönegraden hafva 900 kronor och såsom regementsveterinärer 1,800 kronor jemte ålderstillägg på 500 kronor. Den enes studiekurs kräfver 4 år, den andres 10 à 12 år, och dock är den förres lön större, än den senares. Är sådant rättvist? Frågar man, huru är detta möjligt, blir förklaringen den vanliga, att kreaturen hafva ett visst penningevärde, men på menniskor sättes intet sådant. Djuren vill man nog sköta om, hästen skall hafva vård och behandlas af skicklig veterinär, om några grisar angripas af svinpest, skall staten betala förlusten, men dö menniskor i nervfeber, hvem säger någonting om det? Detta kan förklara, hvarför våra milltärläkare äro så lågt aflönade i jemförelse med militärveterinärer.

Ser man saken ur rättvisans synpunkt, måste väl erkännas, att Kongl. Maj:ts begäran om 300 kronors förhöjning åt andre bataljonsläkarne är den minsta möjliga, som kan ifrågakomma. Hela den deraf förorsakade statsutgiften skulle uppgå till 6,300 kronor om året, och det måtte väl icke vara något halsbrytande på en utgiftstitel, som är så kolossal som den 4:de hufvudtiteln. Då Första Kammaren, såvidt jag vet, alltid respekterat hvad som är rätt och billigt, och ingen,

som satt sig in i denna fråga, kan bestrida att dessa läkare äro för lågt aflönade, och då Kongl. Maj:ts förslag sålunda måste anses rättvist och i allra högsta grad billigt, så tillåter jag mig yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Förhöjning af anslaget till indelta arméns befäls-aflöning. (Forts.)

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Denna punkt är en af de mindre i betänkandet och såväl af den anledningen som ock med hänsyn till frågans innehåll i och för sig, tror jag ej att det är skäl göra ändring uti hvad statsutskottet här föreslagit.

Medicinalstyrelsens utlåtande gick ut på en så betydlig ökning af andre bataljonsläkarnes löner, att föredraganden inför Kongl. Maj:t ansåg det innehålla verkliga öfverdrifter, och sjelf kan jag icke underlåta att deruti instämma. För min del unnar jag gerna hvar och en hvad hans arbete är värdt och skulle sålunda ej göra någon svårighet vid att bevilja dessa 1,200 kronor; men jag kan ej finna, att här föreligger något trängande behof i det afseendet. Statsutskottet har icke utan skäl framhållit den goda tillgången på unga läkare, och andre bataljonsläkarebefattningarna, som nu anses vara så dåligt aflönade, besättas i allmänhet utan svårighet. Tiderna kunna ju förändras och äfven dessa läkares tjenstgöringsförhållanden, men det kan vara tids nog att tala om det, när vi komma dit. Att utskottet ej förbisett hvad de närvarande förhållandena kräfva framgår derutaf, att utskottet föreslagit anställande af ytterligare fem andre bataljonsläkare vid de corpser, der sådana nu ej finnas.

Det har yttrats, att det skulle vara obetydligt med den förtjenst, dessa läkare kunna göra sig under mellantiderna. Jag tror ej att det är förhållandet. Jag känner ganska många militärläkare, som äro högt betrodda och mycket eftersökta under den tid de äro lediga, om också det kan vara sant, att de ibland måste lega för sig, då de äro i tjenstgöring. Stundom stanna de också hemma och anlita någon yngre att i deras ställe sköta någon kommendering, som är för dem oläglig. Medicinalstyrelsen har sagt, att det i följd af andre bataljonsläkarnes obetydliga aflöning är förenadt med stora svårigheter att rekrytera dessa befattningar med fullt lämpliga personer, som sedan äro villiga att stanna qvar vid tjensten. Men det synes mig ej ligga något ondt deruti, att de allt emellan ombytas. Vi få derigenom en mängd läkare, vana att tjenstgöra såsom militärläkare, att påräkna vid mobilisering, och den tid de sålunda tjenstgjort är ingalunda bortkastad. Kunna de få bättre platser, så må de lemna sina militärläkarebefattningar, deruti ligger alltså ingen olägenhet. Man skulle kunna invända, att allt för täta ombyten här icke äro nyttiga, men då är att märka, att andre bataljonstäkarnes tjenstgöring vid trupp måste anses tillhöra den lättare medicinska verksamheten. De verkligt sjuke transporteras till sjukhusen, och hvad som vanligtvis förekommer under en truppsammandragning, när ej epidemier påkomma, är ej så svårt att sköta.

Man har gjort jemförelse med regementsveterinärerna och sagt, att dessa hafva stora fördelar framför andre bataljonsläkarne. Detta skulle bero derpå, säges det, att man sätter större värde på kreatu-

Förhöjning af anslaget till indelta arméns befäls-aflöning. (Forts.)

rens lif, än på menniskornas. För min del tror jag att vi hafva ganska svårt att få vår allmoge att sätta tillräckligt värde på sina kreatur, eller att få dem att anlita veterinärläkare, när så behöfves. Nej, skälet är det, att en veterinärläkare, om än aldrig så skicklig, har icke att påräkna något avancement eller någon förbättrad ekonomisk ställning. För andre bataljonsläkaren finnes deremot denna möjlighet att avancera, och sådant inträffar äfven tidt och ofta.

Jag tror således, att vi för denna gång göra klokast uti att stanna vid hvad utskottet här föreslagit, eller 900 kronor jemte dagaflöning, hvarför jag får hemställa om bifall härtill.

Herr Falk, Helmer: För min del hyser jag den åsigten, att den löneförhöjning för andre bataljonsläkarne, som af Kongl. Maj:t föreslagits, är fullkomligt befogad, och att utskottet hade bort tillstyrka densamma. Efter det sakrika anförande, som den förste ärade talaren haft i frågan, återstår emellertid för mig mycket litet att tillägga. Jag vill derför endast fästa uppmärksamheten på ett par omständigheter.

Lönen för andre bataljonsläkarne fastställdes vid 1875 års lönereglering till 900 kronor, men den var redan då otillräcklig. Sedan dess hafva deras åligganden och göromål i hög grad ökats. Mötestiden, som då räckte från medio af maj till början af juli, fortgår nu från slutet af april ända till in i första veckan af september. De hafva derjemte blifvit ålagda genomgå en särskild militärläkarekurs, hvarförutom på sista åren äfven tillkommit, att de måste deltaga i inskrifningsförrättningarna, som taga lång tid i anspråk och dessutom äro högst ansträngande. I Kongl. Maj:ts proposition åberopas såsom exempel en militärläkare i Jemtland, som under en dylik förrättning på 53 dagar fått tillryggalägga 191 mil landväg. Då man besinnar, att under en dylik resa *dagarne* äro upptagna af en ansträngande besigtning af de värnpligtige, och att *nätterna* ofta måste anlitas för att i rätt tid hinna fram till nästa förrättningsställe, torde man med skäl kunna påstå, att endast en sådan resa icke är ersatt med de 300 kronor, hvarom här är fråga.

Nu säger utskottet i sitt betänkande, att de, som söka dessa platser, dermed mera afse att bereda sig utsigt till befordran, och att derför lönen kan vara mindre. Men denna befordran är dock icke så lockande, ty det högsta de kunna komma till är en regementsläkareplats med lön af 2,800 kronor, och denna befattning kunna de i allmänhet ej uppnå förr än vid omkring 50 års ålder. Förste bataljonsläkaren vid Vermlands regemente t. ex. går nu på sitt 53:dje år utan att hafva erhållit befordran, och detta ehuru det är en ansedd och i alla hänseenden duglig och förtjenstfull man.

Det tillkommer ännu en annan omständighet, som äfven bör tagas i betraktande. Desse militärläkare äro nemligen skyldiga att i händelse af mobilisering eller krig lemna sina hemvist och sina familjer, hvilkas stöd de äro, för att gå ut i fält, hvarest de hafva den allra vigtigaste plats att fylla och den mest ansträngande tjenstgöring. Detta, mine herrar, fordrar man af en person, som icke har mer än

900 kronor i lön. För min del anser jag, att en sådan person på långt när icke är betald ens med 1,200 kronor om året, och att vid sådant förhållande pruta på dessa 300 kronor synes mig vara högst obilligt!

Förhöjning af anslaget till indelta arméns befäls-aflöning. (Forts.)

Mine herrar! Hela affären är ju blott 6,300 kronor. Jag vet nog, att summans ringhet i och för sig icke är något skäl att öka ett anslag, men om derjemte alla andra skäl tala för, så är dock detta ett ytterligare skäl. Derför instämmer jag med den förste talaren och yrkar afslag å punkten b) samt bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning förklarade herr grefven och talmannen, att, som olika yrkanden framstälts i fråga om mom. b) i nu förevarande punkt, propositioner komme att göras beträffande hvarje moment för sig.

I enlighet härmed företogs först mom. a) till afgörande, hvarvid kammaren biföll utskottets deri gjorda hemställan.

Sedermera yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på mom. b) yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts framställning i ämnet. Derefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vidare biföll kammaren, på gjord proposition, utskottets i mom. c) gjorda hemställan.

4 punkten.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

5 punkten.

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m.

Friherre Klinckowström: Jag har begärt ordet icke endast med afseende på denna punkt, mot hvilken, såsom herrarne se af betänkandet, 12 ledamöter i Andra Kammaren reserverat sig, utan jag har önskat medan jag nu har ordet — sedermera skall jag icke så mycket besvära herrarne med anledning af detta betänkande — att få utveckla skälen, hvarför jag i alla punkter delar den åsigt, som gifvit sig till känna i detta betänkande från Andra Kammarens statsutskottsledamöters sida; och jag gör det så mycket hellre, som dessa afslag å Kongl. Maj:ts proposition rörande fjerde hufvudtiteln grunda sig, efter min uppfattning, på ganska goda skäl.

Det har så många gånger både i denna kammare under diskussioner vare sig om försvarsverket eller om grundskatter och äfven i den politiska pressen samt under muntliga samtal man och man emellan gjort sig gällande den satsen, att sparsamhetspartiet hufvudsakligen i Andra Kammaren skulle vara försvarsnihilister, skulle vara fiender till ett förbättradt försvarsverk, skulle med njugghet behandla de båda hufvudtitlar, som röra försvaret, m. fl. dylika hårda uttalanden. Det torde vara skäl att en gång för alla söka bevisa, huru litet

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m. (Forts.)

rigtiga dessa nog hårda beskyllningar äro. Hvarför vi i allmänhet icke vilja deltaga i nya organisationer, grundar sig på den åsigten, som nu — Gudi tackadt! — allt mera börjat göra sig gällande, att landet fordrar att se, hvarthän regeringen tänkt sig frågan om en allmän omdaning af försvarsverket. Jag tror, att denna fordran är både rättvis och billig, och det har icke *en* gång, utan *många* gånger förvånat mig att se, hurusom regeringen velat envist undanhålla representationen och, hvad mer är, det svenska folket den nödvändiga allmänna kunskapen rörande försvarssystemet, sådant regeringen tänkt sig detsamma. Ty att regeringen måste hafva klart för sig ett sådant försvarssystem, det tager jag alldeles för gifvet, och de bitvisa och partiella förändringar, som här och hvar förekommit under de senare årens riksdagars förlopp genom propositioner från regeringen, visa, att regeringen vet hvad den vill, men icke vill låta hvarken Riksdagen eller landet veta, hvarthän det bär. När senast i denna kammare frågan förekom om, jag tror det var torpen, att i stället för bofasta soldater på torp skaffa oss för kontant lön sådana, som man läte löpa land och rike omkring, då tog jag mig friheten att delvis utveckla denna min åsigt, och hvad verkan detta mitt yttrande hade på kammaren, vet jag ej, det var flere andra, som också yttrade sig, men kammarens beslut var en alldeles gifven protest mot upphörandet af den indelte soldatens bofasthet i allmänhet.

De skäl, som tala för hela det hushållningssystem eller besparingssystem, som här gjort sig gällande från reservanternas sida, grunda sig enligt mitt förmenande på tre hufvudsakliga och principiella skäl: det första är sparsamhet, det andra är militära skäl, och det tredje är, om jag så får säga, mera af politisk beskaffenhet.

Hvad nu *sparsamhetsskälen* beträffar, så, om vi följa med utvecklingen af fjerde hufvudtitelns anslag under en följd af år, finna vi verkligen med bekymmer, att den lik en lavin ökat sig riksdag efter riksdag under åtminstone 20 — ja, till och med de senaste 30 åren. Jag vill gifva några exempel och dervid jemföra fjerde hufvudtitelns ordinarie anslag, ty såsom bekant äro de extra anslagen af en så rörlig beskaffenhet, att man deraf icke kan bilda sig något omdöme; men de ordinarie, som äro af en bestående beskaffenhet, kunna bilda det bästa omdöme rörande det sätt, hvarpå fjerde hufvudtiteln blifvit tillgodosedd af Riksdagen. Och detta tillgodoseende, mine herrar, kan sannerligen icke förtjena benämningen njugghet från Riksdagens sida. Om vi t. ex. gå till 1861, så utgjorde fjerde hufvudtitelns ordinarie anslag det året 8,728,000 kronor i runda tusental. Tio år derefter hade icke denna hufvudtitel växt med mer än omkring 900,000 kronor på tio år. 1871 års anslag på ordinarie stat gick nemligen till 9,676,000 kronor. Men år 1881, mine herrar, således efter ytterligare tio år, hade de ordinarie anslagen växt till 17,251,000 kronor, d. v. s. de hade stigit med nära 8,000,000 kronor på de följande tio åren, under det på de föregående tio åren kommer en tillväxt af knappt en million. Gå vi så ytterligare — jag har velat bespara kammaren siffrorna riksdag efter riksdag, ty jag vet, att kammarens ledamöter älska icke statistiska siffror; derför har jag endast anfört dem för

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

hvart tionde år, och dessa jemförelser tror jag gifva tillräckligt bevismaterial för mig rörande den fråga, som föreligger, och det sätt hvarpå Riksdagen dock tillgodosett denna hufvudtitels behof. Vi voro på 1881, och då uppgingo de ordinarie anslagen till 17,251,000 kronor, och tio år derefter hade hufvudtiteln växt upp till 20,200,000 kronor. Det är fulla tre millioner på den korta tiden af tio år. Den sista riksstaten, som nu är föreslagen, har ytterligare höjt fjerde hufvudtitelns ordinarie anslag med omkring 750,000 kronor på ett enda år; den går nemligen enligt Kongl. Maj:ts förslag till 20,953,000 kronor. Huru mycket deraf blir nedprutadt, vet hvarken jag eller någon annan i denna stund, men jag hoppas, att det ändå skall bli något. — Hvad säger man nu om de ofantliga nihilistiska bemödanden, som delvis Andra Kammarens statsutskottsledamöter ådagalagt reservationsvis och som delvis, när lotterilyckan varit god, blifvit statsutskottets beslut, oaktadt jag är viss om, att denna kammare kommer att korrigera dessa beslut, som icke äro till förmån för Kongl. Maj:ts förslag? Jo, de äro enligt mitt förmenande så obetydliga, att på en budget för fjerde hufvudtiteln af Kongl. Maj:t proponerad på ordinarie stat till 20,528,000 kronor har detta hushållspartis, som så många gånger blifvit, om jag så får uttrycka mig, förkättradt, hela prutmån på fjerde hufvudtitelns ordinarie stat bestuckit sig till endast 88,140 kronor. Man skulle tro, att det vore indragning och inskränkning på den ordinarie budgeten, men det är det alldeles icke! Ty om Andra Kammarens statsutskottsledamöters förslag skulle slutligen blifva gällande, och det kommer väl i de flesta fall att afgöras genom gemensamma voteringar, i hvilka jag hoppas att vi skola vinna i de flesta punkter — så har ändock den af dessa reservanter föreslagna ordinarie staten gått upp ända till 20,864,660 kronor. Den är betydligt större än den sista på riksstaten satta fjerde hufvudtitelns ordinarie anslag, som blott gå lös på 20,200,500 kronor. Hela prutmånen är icke så stor.

I femte punkten, som vi nu sysselsätta oss med, rörande fördelningsintendenternas aflöning, har Kongl. Maj:t visserligen icke begärt någon tillökning i riksstaten, utan de 34,140 kronor, som skulle behöfvas till de ifrågavarande fördelningsintendenternas aflöning, skulle utgå från de två öfningsanslagen, det ena för indelta armén och Vermlands fältjägarecorps och det andra för beväringsmanskapet; men friherre Lejonhufvud har genom sin motion förändrat det derhän, och äfven lyckats få sin mening till utskottets beslut, att dessa anslag icke skulle utgå från de nyss af mig nämnda stora öfningsanslagen, utan skulle upptagas såsom särskilda anslag i riksstaten. Andra Kammarens reservanter hafva, såsom herrarne se, afslagit denna punkt. Sedan kommer 7:de punkten om trängbataljonen, der Kongl. Maj:t begärt 100,000 kronor, som Andra Kammarens statsutskottsledamöter afslagit; så Hallands bataljon 40,000 kronor, som samma personer i utskottet afslagit; så i 11:te punkten rörande arméförvaltningsdepartementets anslag, der Kongl. Maj:t begärt 130,000 kronor, men reservanterna beviljat 66,000 kronor eller i det närmaste hälften af anslaget; och slutligen salpeteruppköp, der Kongl. Maj:t, när vi komma

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m. (Forts.)

dit, förändrat det så, att det icke skulle behöfvas något anslag, som nu utgår med 50,000 kronor; men som reservanterna icke velat veta af denna förändring och detta utbyte, hafva de satt dessa 50,000 kronor till salpeteruppköp på ordinarie stat såsom hittills varit vanligt. Summerar man nu allt detta, visar det sig, att nedprutningen af Andra Kammarens reservanter besticker sig, såsom jag nyss nämnde, till blott 88,140 kronor. Då räknar jag icke den nedprutning, som statsutskottets majoritet gjort, således äfven många af Första Kammarens ledamöter, på tillverkningen af infanteriets ammunitionsvagnar, hvartill Kongl. Maj:t begärt 30,000 kronor, men statsutskottet med ganska stor majoritet — således är det en synd, *om* det är någon, som icke bör tillräknas ensamt Andra Kammarens statsutskottsledamöter — endast beviljat 20,000 kronor. Jag nämner detta, för att icke min beräkning skall underkastas en origtig kritik. Kommer så den extra staten, och den sparsamhet, som der reservanterna från Andra Kammaren dels i reservationer ådagalagt, dels vid lyckliga lotteridragningar kunnat åstadkomma, besticker sig hufvudsakligen endast till fyra poster. Den första punkten är den 17:de, som rör fästningsartillerimateriel, och när vi komma till den punkten, skall jag i sak på grund af Kongl. Maj:ts proposition och yttrandet till statsrådsprotokollet nämna, att det har varit goda skäl der att pruta ned det af Kongl. Maj:t äskade anslaget af 1,200,000 kronor till 400,000 kronor. Så i 20:de punkten rörande byggnader å Karlsborg, der Kongl. Maj:t begärt 46,000 kronor, som afslagits. Så i 22 punkten rörande befästningen af Karlskrona, der Kongl. Maj:t begärt 54,500 kronor, men Andra Kammarens statsutskottsledamöter föreslagit ingenting. Och slutligen generalstabens topografiska arbeten i 25:te punkten, der Kongl. Maj:t begärt 90,000 kronor, men nyss nämnde reservanter endast föreslagit 75,000 kronor och, såsom jag tror, blifvit rådande. Således hela den hushållning, som egt rum på de extra anslagen å fjerde hufvudtiteln, besticker sig till 915,500 kronor. Och likväl har denna extra stat blifvit ökad mot hvad den förut varit. Med den nedprutning och de reservationer, som åstadkommits, skulle denna hufvudtitels extra anslag uppgå till 1,211,500 kronor. Således den ofantliga njugghet, hvarom man talar på så många håll, befins i verkligheten vara oförtjent. Hvad nu denna sparsamhet beträffar, fins dock verkligen goda skäl för att iakttaga den tills vidare. Jag skall här nämna några, som för oss, hvilka söka att göra oss reda litet för den dunkla framtiden, dock äro af bjudande vigt, ty man måste medgifva, att nödig försigtighet bör iakttagas under förhållanden, då framtiden är så osäker. Jag menar nemligen dermed, att det är ovisst, huruvida under en blifvande riksdag vi kunna komma i majoriteten i den stora fråga, som tillför statskassan icke så få millioner i tillgångar. Och att då disponera allt i synnerhet på ordinarie stat, det tror jag vara mycket oklokt. Jag har i ett föregående yttrande i denna kammare vid denna riksdag gjort en beräkning, och ingen har ännu hvarken i pressen eller här i kammaren sökt bestrida rigtigheten deraf. Och, mine herrar, det är alldeles gifvet, att i tullpolitiskt hänseende blir Andra Kammaren vid nästa riksdag frihandelsvänlig till sin majoritet, och om det lyckas frihandlarne, med deras

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m. (Forts.)

verksamma och nitiska arbete inom orterna i riket, att rycka från oss endast nio af platserna, som nu äro besatta med tullskyddsvänliga ledamöter, har frihandelspartiet magten vid de gemensamma voteringarne och magt att komma in med motioner och drifva dem igenom rörande lifsmedeltullarnes borttagande. Det blir ett deficit i statskassan på omkring 5 millioner. Det tyckes mig vara skäl att iakttaga försigtighet under sådana eventualiteter, som här af mig antydts, icke såsom skrämskott utan verkligen såsom en fara, hvilken kan ega rum. Jag säger nu icke, att den *skall*, men många, många chancer finnas, att den *kan* inträffa.

Den andra orsaken är att tills vidare vänta, tills vi få se, huru det går med den franska traktaten. Blir den uppsagd och kunna vi omarbeta våra tullsatser rörande lyx- och öfverflödsartiklar derhän, att dessa blifva beskattade efter vida högre skala än nu, då kunna vi påräkna ett starkt tillskott till statskassan oberäknadt hvad vi redan hafva. Och jag tror, att i denna punkt komma många rättsinniga frihandlare att följa med, ty jag har hört många frihandlare yttra sig, att lyx- och öfverflödsartiklars högre beskattning vilja de vara med om. Men det är en fråga, som vi först måste afvakta att den sättes i verket; ty huru den kommer att gestalta sig, vet ingen, icke en gång regeringen, mycket mindre Riksdagen.

Den tredje orsaken till sparsamhet ligger deri, att vi hafva nyligen beslutat att bygga den norra stambanan med *anslag*, och dessa anslag måste tagas någonstädes ifrån. Jag varnade kammaren, när det var frågan om dessa anslag, att icke gå in på det större, men det större blef likvisst kammarens beslut, och det är mycket sannolikt att vid gemensamma voteringen utfaller den till fördel för det större anslaget. Då fordras det icke obetydligt med pengar för att under ett år bekosta en arbetspost af, om jag mins rätt, något öfver $4\frac{1}{2}$ millioner. Jag tycker således, att sparsamhetsskälen äro så talande, att, om de rätt öfvervägas, borde de vara afgörande.

Men nu komma de *militära* skälen. Jag har förut en gång talat om — och nyss i början af detta yttrande — anordning af en plan, som vi söka förmå regeringen att framlägga för Riksdagen, som innehölle *grunderna* för försvarets omdaning i allmänhet. Jag och många med mig hafva motsatt oss partiel omorganisation af försvaret, derför att, om regeringen får riksdag efter riksdag dessa partiella reformer, så slutar det så, att de partiella bli så generella, som regeringen helst önskar; och då hafva vi partielt gått in på en väg, som vi kanske komma att ångra och der vi ej vetat, hvarthän vi gått. Detta är icke rätt. Jag anser, att landet och Riksdagen bör hafva kännedom om, hvart vi gå i en så stor och vigtig fråga, som slukar så mycket pengar, som den om vårt försvars syftesenliga ordnande i sin helhet. Intill dess vi få motse en sådan plan, måste vi verkligen hålla tillbaka alla organisativa inrättningar inom armén. Vill regeringen lyssna till de röster, som i detta fall allt mer och mer i båda kamrarne börjat höja sig för dylika åtgärder, skulle sjelfva åtgärdernas sättande i verket icke vara så tidsödande, som många inbilla sig. Jag begär icke, och vi begära icke några stora volymer och några stora tabellverk och en

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m. (Forts.)

massa auktoriteters hörande, för att etablera *grunderna* för försvaret. Det kan mycket väl med de stora medel och de stora resurser, som regeringen har till sitt förfogande, åstadkommas innan denna riksdag slutas, och i sammanhang dermed en successiv afskrifning af indelningsverkets bördor och de återstående 70 procenten af grundskatterna. Derigenom skulle bringas ur tiden tvistefrågor, som så bittert och så tröttsamt pågått nu snart under — jag vet icke så noga — mellan 20 och 30 år kanske. Men om regeringen skall kunna lyckas i en sådan plans framläggande, är det vissa hufvudmoment, som, enligt vårt förmenande, äro alldeles nödvändiga att dervid afse. Sker det icke, då blir ej heller en sådan plan adopterad. Det är, att försvaret skall grundas på *bibehållandet af indelta armén* såsom stam för beväringen, tillökad, såsom här blifvit föreslaget af en fackman, och förbättrad med en volontärinrättning, upptagande alla vakanta nummer, skjutskolors inrättande och tillgodoseende, så vidt i vår förmåga står, samt organisation af alla de specialvapen, som tillhöra armén i krig. Men grundas icke förslaget på den indelta arméns bibehållande och *torpens bibehållande*, då fruktar jag, att det blir ingenting af detsamma. En annan kardinalpunkt vid en sådan plans uppgörande, och utan hvars iakttagande enligt min uppfattning denna fråga ovilkorligen faller, det är att regeringen inskränker sig *till 60 dagars öfning för beväringsmanskapet* i stället för de 90, som tills dato militärmyndigheterna och regeringen hållit på. Derjemte tror jag — men detta är endast min enskilda mening — att man skulle kunna förmå rust- och rotehållarne att afstå utan ersättning torpen, d. v. s. torpen sådana de äro föreskrifna enligt Karl XI:s indelningsverk, i hvilket fall många jordegare skulle återfå ganska betydlig mark. Vidare är att iakttaga, att alla fastigheter få vidkännas *fastighetsbevillning* i stället för de afskrifna grundskatterna. Det är både rättvist och billigt, det har blifvit upptaget i föregående tiders förslag, och jag tror ej heller, att det skulle möta så särdeles stora svårigheter. För öfrigt tror jag, att, sedan regeringen gjort upp en sådan plan och kommunicerat med ett föga talrikt utsedt utskott, valdt bland ledamöter från båda kamrarna samt fackmän, regeringen bör riksdag efter riksdag vidhålla denna plan och aldrig göra någon vidare koncession i afskrifningsväg, intilldess Riksdagen går in på densamma. Det vore karaktersfasthet och hållning, och min öfvertygelse är, att det skulle sluta lyckligt.

Det tredje skälet, hvarför jag slutit mig till reservanternas förslag i fråga om alla anslag under fjerde hufvudtiteln, det är, om jag så får säga, *politiskt*. Min öfvertygelse är, att, skola vi få behålla de ledamöter i Andra Kammaren, som nu äro vänligt sinnade mot protektionisterna, måste dessa ledamöter ovilkorligen kunna till hemorten medföra underrättelse om att de lyckats erhålla *något* under sitt sista års riksdagsverksamhet. När de nu icke lyckats erhålla afskrifning af grundskatterna och indelningsverkets bördor, vore åtminstone, om de lyckades vinna sparsamhet på riksbudgeten, denna omständighet ett talande bevis på deras goda vilja. Jag vill nu sluta med att bedja regeringen vara öfvertygad derom, att dessa af mig och mina meningsfränder gjorda bemödanden om sparsamhet å åtskilliga hufvudtitlar,

synnerligast den fjerde — och kanske kommer det att gälla äfven den femte — alldeles icke är ett bevis på något misstroende mot regeringen. Det är en sparsamhetsåtgärd, som har grundats på militära skäl, och jag anser det vara politiskt rigtigt. Det är alldeles icke något bevis på misstroende, och jag är öfvertygad om att dessa bemödanden att inbespara på denna hufvudtitel och kanske på de två följande, som återstå oss att behandla, under liknande förhållanden skulle hafva visat sig lika varma, under hvilken regering vi än må haft den lyckan att lyda. Hvad den ifrågavarande punkten beträffar, yrkar jag afslag å densamma och bifall till reservanternas förslag.

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag borde egentligen börja med att påminna om, att den punkt, som är föredragen, endast gäller anslag till fördelningsintendenter och deras skrifbiträden. Jag ämnar naturligtvis icke följa friherre Klinckowström på hela hans långa väg, men jag kan icke undgå att påpeka en eller par saker. Friherre Klinckowström påstår, att försvarsnihilismen är motiverad dermed, att regeringen icke framlagt ett fullständigt förslag till arméorganisation. Jag är icke representant för regeringen och ämnar icke åtaga mig dess sak, men jag vill blott påminna om att, äfven om regeringen vet, hvad den vill, deraf icke följer att den alltid kan göra hvad den vill, och det har visat sig specielt i denna fråga. Vidare vill jag göra en anmärkning mot friherre Klinckowströms siffror. De lida, som vi veta, vanligen af en kronisk åkomma att behöfva granskas, och det är förhållandet äfven denna gång. I den slutsumma, han uppgaf, ingår först det högst betydliga tillägg till budgeten, som tillkom då indelta arméns boställen utbyttes mot kontanta penningar. Vidare ingå deri de 1,330,000 kronor, som nu stå upptagna såsom lindring i rustnings- och roteringsbesvären, och som nu utgå. Detta är endast två poster, som tillkommit i slutsiffran för 4:de hufvudtiteln, utan att medföra ringaste tillökning i försvaret. Troligtvis finnas åtskilliga andra, som jemväl behöfva korrigeras. Hvad sjelfva saken beträffar, anhåller jag om bifall till utskottets förslag, men ber att få göra ett litet tillägg. Genom ett fel i tryckningen har slutet i klämmen kommit att utlemnas. Det bör tilläggas: "hvilka två anslag i följd deraf böra med motsvarande belopp förhöjas". Jag anhåller att vid blifvande proposition på bifall till utskottets förslag i denna punkt dessa ord måtte tilläggas.

Angående sjelfva saken hafva här inga invändningar blifvit gjorda. Vid statsrådsprotokollet finnes, såsom bilaga, fogad en promemoria, hvilken ganska omständligt redogör för hvad ifrågavarande intendenter skulle uträtta, och efter mitt förmenande vore det en särdeles önskvärd sak att få dem. Reservanterna i statsutskottet säga att "den enhet i förvaltningen, som nu genom arméförvaltningens intendentsdepartement åvägabringas med den föreslagna nya organisationen, blefve splittrad, och kontrollen öfver det hela derigenom minskad". Förhållandet blefve just motsatsen. Man kan icke föra för många hästar i en töm. Arméförvaltningen kan icke alltid följa med och hafva reda på de tillgångar, som finnas i hvarje landsort. Det är derför nödvändigt att

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m. (Forts.)

instruktioner erhållas från närmare håll. Det är vidare nödvändigt att de förbättringar i afseende å anskaffning och tillredning af materiel och proviant, som göra sig gällande på ett ställe, komma äfven de andra orterna till godo, och det kan icke ske med mindre än att personer finnas, som på ort och ställe kunna taga kännedom om de förbättringar, som på ena eller andra stället blifva tillämpade och som sedermera kunna införa de samma på andra orter. Dessutom är det ett af de stora önskningsmålen för vår armé, att våra arméfördelningar, i händelse af behof, kunna något så när sjelfständigt sköta sin förvaltning. De kunna icke i allo ledas från Stockholm och derföre måste då sådana intendenter sättas till. Men skola de hafva någon erfarenhet, måste de hafva innehaft sina befattningar förut. Det är icke tillräckligt att de varit regementsintendenter. Ifrågavarande befattningar äro således mycket behöfliga och komma sannolikt äfven att medföra icke obetydliga besparingar. Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på, att, äfven om en ny arméorganisation kommer till stånd, kan denna organisation ej undgå att upptaga dessa platser. De äro alldeles icke sådana, att de skola försvinna, om den nuvarande organisationen upphör. Jag anhåller således om bifall till statsutskottets förslag med det tillägg i klämmen jag förut framhållit.

Herr Mankell: Innan jag yttrar mig angående föreliggande punkt, ber jag att få göra några korta anmärkningar om försvarsanslagen i allmänhet.

Till en början ber jag att få beklaga det systematiska förklenande och nedsättande af vårt lands försvarsförmåga, som vanligtvis förnimmes, så fort fråga är om några större militära anslag eller om någon utveckling af värnpligten, från det håll, der man allra minst borde förvänta detsamma, och der i stället de brister, som möjligtvis vidlåda vårt försvarsväsen, i möjligaste mån borde öfverskylas. Sådant, mine herrar, kan hvarken anses fosterländskt eller klokt, och är dessutom alldeles obefogadt. Det är icke fosterländskt, emedan derigenom i farans stund modet måste nedslås hos många medborgare och det motstånd, som eljest kunde göras och det med framgång, måste försvagas och kan hända omintetgöras. Det är oklokt, emedan man derigenom liksom på förhand inbjuder och uppmuntrar en vaksam och påpasslig fiende att anfalla ett land, som har ett så dåligt försvar, som man vill göra troligt att vi hafva. Men isynnerhet lemnar det starka vapen i händerna på försvarsnihilisterna. Ty, när försvaret i alla fall är så dåligt, hvad tjenar det till att på detsamma nedlägga vidare kostnader och göra ytterligare uppoffringar, hvilka blott måste föranleda till en onödig blodsutgjutelse?

Jag vill nu icke fästa mig så mycket vid åtskilliga mer eller mindre inspirerade tidningsartiklar, broschyrer o. s. v., t. ex. om huru Norrland eller Gottland gick förloradt, eller andra framställningar, hvilka äro uppfylda af de gräsligaste skildringar om de rysliga lidanden svenska armén och beväringen komma att utstå. Men, mine herrar, här har blifvit i kammaren utdelad, när fråga var om värnpligtens utsträckning, en grafisk framställning, som troligen kommit från officiöst

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

håll, och hvilken i många afseenden är i hög grad vilseledaude och felaktig. Denna grafiska framställning skall utvisa "den längsta tillåtna öfningstiden för infanteriet enligt resp. armélagar uti här upptagna stater". Der står, att Sveriges infanteri icke skulle hafva mer än 42 dagars öfningstid; och att dermed icke menas endast beväringen, det synes alldeles tydligt af färgerna, som utmärka den aktiva hären eller den stående armén. — Nu måtte väl hvar menniska veta, att vi hafva en stam af både värfvadt och indelt folk, som har en mycket längre öfningstid och en utbildningstid, som mycket väl kan mäta sig med en stor del af de stater, som här blifvit omnämda.

Jag frågar, huru sådant kunnat ske, och från hvilket håll detta kommer? I det hänseendet måste man fatta besynnerliga misstankar, då man läser chefens för landtförsvarsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet. I motiveringen till värnpligtstidens förlängning omnämnes ej heller med ett enda ord, att vi hafva en stam, utan hela resonnementet grundas blott på tillvaron af en beväring. Den, som icke visste, att vi hade en stam, skulle icke kunna förstå annat, än att vi hade endast beväring. Jag hemställer, om sådana medel att få anslag kunna anses lämpliga och tillåtliga?

Nej, Gud vare lof, det är alldeles icke så illa ställdt med vårt försvar, som man vill göra troligt. Jag vågar påstå, att Sverige i afseende å försvarsförmåga kan mäta sig med de flesta andra länder med samma folkmängd och samma ekonomiska förhållanden. Vi hafva nemligen en stam för armén och flottan, hvilken nu uppgår till 43 à 44,000 man, således icke långt från 1 procent af befolkningen, det vill säga ungefär samma siffra, ja, till och med mera än de flesta andra länder hålla under fanorna i fredstid. Om vi med denna stam införlifva de afskedade stamsoldaterna, äfvensom en klass beväring, kunna vi när som helst uppställa 1 ½ procent af befolkningen, således lika mycket som Tysklands fältarmé, d. v. s. hos oss 72 à 75,000 man. Lägger man härtill 30,000 norrmän så hafva vi 100,000 man, hvilket enligt min uppfattning, är fullt tillräckligt att *upprätthålla vår neutralitet*, om vi icke med våra rustningar åsyfta något annat. Det är visserligen sant, att denna armé icke kan göra anspråk på samma utbildning, som stormagternas alltid slag- och anfallsfärdiga arméer måste hafva. Men jag tror att den, om den kommer under ledningen af en skicklig krigsstyrelse, icke skall vara otillräcklig för det ändamål, som nu allmänt erkännes böra vara förnämsta föremålet för våra krigsrustningar, nemligen bibehållandet af neutraliteten. Hvad beträffar fästningsväsendet, så är det ej heller dermed så illa ställdt; ty få vi blott inloppet till Göteborg spärradt och Stockholm nödtorftigt skyddadt från landsidan, tror jag, att vårt befästningsväsende erhållit den utveckling, som vi kunna anse nödvändig för neutralitetens upprätthållande. Vilja vi derjemte inskränka våra ansträngningar för sjöförsvaret och icke sträfva efter att erhålla en sjögående flotta, utan blott söka få densamma så utvecklad, att den kan auxiliärt biträda armén vid landets försvar, då tror jag, att vi med en icke obetydlig grad af trygghet kunna emotse framtiden.

Aflöning åt fördelnings-intendenter m. m. (Forts.)

Med afseende på vår försvarslöshet ber jag i öfrigt att få hänvisa till den protest, som under behandlingen af värnpligtslagen afgafs från östgötabänken — en visserligen något svag protest, men dock afgifven af en person, hvilkens auktoritet icke varit bestridd inom denna kammare.

Men det är klart, att ett litet land med endast fem millioner invånare eller, med Norge, sju millioner, aldrig någonsin kan få ett försvar, som blifver *absolut betryggande* mot stormagter, som hafva femtio eller hundra millioner invånare. Om vi än anstränga oss aldrig så mycket, om vi lägga ihop alla hufvudtitlar till en enda försvarsbudget, och om vi öfva oss från morgon till qväll, kunna vi ändå icke uppnå en sådan absolut trygghet — i synnerhet icke så länge vi hysa den ärelystnaden att underhålla både ett starkt landtförsvar och ett starkt sjöförsvar med sjögående fartyg; ty då räcka aldrig några medel till. Nej, vi kunna icke åstadkomma annat än ett *relativt* försvar, ett sådant, som kan duga under vissa omständigheter och under en viss tid, men hvilket äfven i de flesta fall kan vara tillräckligt. Ty det är väl föga sannolikt, att vi skola lemnas i sticket af de stormagter, som hafva intresse i vårt upprätthållande.

Ur rent militärisk synpunkt kan man naturligtvis aldrig få nog, utan ur densamma borde hvartenda anslag obesedt beviljas. Men hvar finnes då gränsen? Jo, naturligtvis i våra *ekonomiska tillgångar*. En föregående talare har påvisat, hvad på försvaret blifvit bekostadt under förflutna tider. Jag ber att i samma hänseende få tillägga att ensamt sedan representationsförändringen försvarsbudgeten mer än fördubblats. Den uppgick år 1866 för landtförsvaret till ett belopp af 9,206,000 kronor, men är nu föreslagen till 20,952,000 kronor. — För sjöförsvaret utgick 1866 ett belopp af 3,593,000 kronor, och nu föreslås dertill 6,230,000 kronor. Dertill komma de extra ordinarie anslagen, hvilka, under nämda 25 år för hvardera budgeten uppgående till 2 à 3,000,000 kronor, för nästkommande år föreslås till nära 5,000,000 kronor. — Sammanläggas alla de anslag, som nu begärts till försvaret på ordinarie och extra stat, och lägges dertill indelningsverkets icke synliga kostnad, äro vi uppe på en summa af 34 à 35,000,000 kronor. Med dessa penningar borde dock något kunna åstadkommas; och jag instämmer till fullo i det yttrande, som åtskilliga reservanter från Andra Kammaren haft: "Med afseende derå att redan mer än en tredjedel af budgetens inkomster, eller omkring trettio millioner kronor, indelningsverket oberäknadt, åtgår för försvaret, torde dessutom kunna ifrågasättas, om icke hvad landet redan offrar för försvaret, må kunna anses tillräckligt; och om försvaret ändock må anses bristfälligt, torde vid sådant förhållande orsaken dertill icke böra tillskrifvas Riksdagen." Det är sanna ord, mine herrar, som väl torde böra behjertas.

Jag ber få nämna, att den tillökning i budgeten, som egt rum sedan representationsförändringen, enligt min uppfattning, är vida större än penningevärdets fall eller välmågans tillväxt. Den är sålunda i sjelfva verket icke blott nominel, utan faktisk och ganska betydlig.

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

Det är icke endast med afseende på budgetens tillväxt, som man får bedöma anslagen till vårt försvar, utan detta måste äfven ske ur synpunkten af *skattebördornas olika tryck och fördelning*. Om man då erinrar sig att den förnämsta skattebördan — såsom jag många gånger haft tillfälle att härstädes anmärka — hvilar på de obemedlade klasserna, och att den blifvit ytterligare förökad genom lifsmedelstullarna, kan man icke undra på, om mången betänker sig två gånger, innan han säger ja till alla försvarsanslag. Den börda, som vore lätt att bära, om den vore jemnt fördelad, blir i motsatt fall odräglig. Betraktade man saken ur *den* synpunkten, borde man i denna kammare vara försigtigare i afseende på de starka förebråelser, som ibland rigtas mot medkammaren för obehörig njugghet i försvarsfrågor. Man borde erinra sig, att denna kammare representerar ett folklager, som har en högst obetydlig känning af skattebördorna och som i förhållande till de folkklasser, hvilka representeras af Andra Kammaren, deraf knappast draga tredjedelen eller fjerdedelen. Det är lätt att vara fosterländsk och frikostig, då man tillhör en sådan kammare; men man får icke döma dem, som icke tillhöra den, för hårdt, om de mer än en gång se sig före, innan de bevilja anslagen.

Dessutom torde det vara skäl i, att denna ärade kammare icke alldeles förgäter, att det var densamma, som förkastade så väl landtmannapartiets förslag 1878, som regeringens förslag 1883 — hvilket sistnämnda, äfven med de modifikationer i detsamma som af Andra Kammarens pluralitet då ifrågasattes, skulle hafva ökat vår försvarsstyrka med det dubbla eller tredubbla, såsom jag då med siffror påvisade — och detta egentligen blott af ovilja mot en skattereform, som man i alla fall sedermera fått underkasta sig med vida sämre vilkor för försvaret. Med sådana föregåenden borde man vara mindre frikostig med tillvitelser mot olika tänkande för ofosterländsk karghet i afseende på försvarsanslagen.

Utom dessa anledningar till sparsamhet kunna ju äfven andra tänkas. Man kan hysa misstroende till krigsstyrelsen och till användningen och fördelningen af försvarsmedlen. — Hvad nu beträffar misstroendet till krigsstyrelsens ledning kan jag icke undra på, om detsamma på åtskilliga håll förefinnes, när man tager i betraktande det *befordringsväsende*, som fortfarande eger rum, och hvilket, så vidt jag icke blifvit illa underrättad, framkallat ett stigande missnöje inom armén — ett befordringssystem, hvars "oegentligheter" jag två gånger haft tillfälle att i denna kammare anmärka, utan att dessa anmärkningar, så vidt jag kan erkänna det, blifvit vederlagda. Med ett sådant befordringsväsen är det klart, att försvarsåtgärderna såväl i krig som fred kunna blifva dåligt ledda, och derför är det icke att undra på om man drager i betänkande att lägga alltför stora medel i händerna på en regering, som tillåter sig behandla denna vigtiga angelägenhet på ett godtyckligt och partiskt sätt. — Äfven kan man hafva olika åsigter om hvarje särskildt anslags lämplighet. Man kan anse, att detsamma icke är nödvändigt eller att det kan uppskjutas till ett lämpligare tillfälle, eller att det kan spädas upp med tid och fördelas på flere år. Man kan anse, att medlens fördelning är origtig,

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

att det t. ex. skänkes för mycket till sjöförsvaret i förhållande till landtförsvaret, för litet till fästningsväsendet, hvilket enligt min åsigt är fallet o. s. v., och deri finna skäl till afslag. I allt detta ligger dock ingen försvarsnihilism och ingen försvarsvägran, utan blott det välbetänkta öfvervägande, som en representant städse måste iakttaga i afseende på anslagsfordringar.

Hvad nu särskildt beträffar den föreliggande punkten, nödgas jag, åtminstone för närvarande, yrka afslag å densamma. Jag tror, att de skäl, som af reservanterna i Andra Kammaren blifvit anförda, väl förtjena att beaktas. De äro ingalunda så haltlösa, som den föregående talaren låtit påskina. Då jag antager, att herrarne läst dessa skäl, vill jag icke besvära med deras upprepande. Deremot ber jag få nämna, att till mig öfverlemnats en promemoria af en i dylika ämnen fullt sakkunnig person, hvilken innehåller en kritik af den promemoria, som åtföljt Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga, en detaljerad kritik som bemöter alla de skäl, hvilka der blifvit anförda. Men som den är nog lång och vidlyftig, vågar jag ej heller ifrågasätta dess uppläsande. Jag vill blott i korthet anföra, att deraf framgår, att för alla de i den kongl. promemorian omnämnda göromål, som fördelningsintendenterna skola öfvertaga, är väl sörjdt genom redan inrättade tjenster, nemligen arméförvaltningen, regementsintendenter, förrådsförvaltare, generalbefälhafvare, generalmönstringskommissarier och olika direktioner, och att de nya embetena således blott skulle föranleda till en alldeles obehöflig, men det oaktadt tidsödande mellaninstans, som ingalunda medförde den förespeglade besparingen, utan snarare motsatsen.

Ett ställe i promemorian kan jag dock icke underlåta att uppläsa, emedan det innehåller några ord om sakens militära sida. "Hvad i propositionen ordas om önskvärdheten att på ett ställe inom generalbefälsområdet samla alla regementenas träng för vinnande af en hastigare mobilisering, utgör alldeles motsatsen af hvad som inom sakkunniga kretsar anses vara önskvärdt. Tvärt om äro de fleste fackmän eniga om, att *regementet* bör vid mobilisering i alla afseenden representera den ekonomiska och taktiska enhet, som ej behöfver söka sin tross och annan materiel på ett ställe, måhända långt aflägset från dess territoriella område."

I denna åsigt instämmer jag, åtminstone så länge vi bibehålla indelningsverket, ty hvar och en, som känner detsamma, vet, att hela vårt trossväsen är grundadt på regementstrossen samt å dess sammanhållning, hvilket naturligtvis icke hindrar, att, vid de tillfällen då armén skall gå i fält, regementstrossen eller de delar deraf, som anses lämpliga derför, kunna förenas till fördelningstross. Först då torde tiden vara inne att tänka på den sistnämnda. Emellertid vill jag icke neka till, att man möjligen kunde hafva tänkt på bifall till punkten, om utskottet åtminstone hade följt Kongl. Maj:ts förslag, som innehåller, att intet särskildt anslag skall åstadkommas, utan att de erforderliga medlen skola tagas från redan befintliga anslag. Men då utskottet i stället har tillstyrkt bifall till friherre Leijonhufvuds motion, så anser jag denna nya utgift för närvarande vara mindre behöflig, och vågar derföre yrka afslag å den föredragna punkten.

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

Herr Bergström: Det är isynnerhet en del af den föregående talarens yttrande, som har föranledt mig att begära ordet. Han påstod, att den för någon tid sedan här i kammaren utdelade grafiska jemförelsetablå, utvisande den längsta tillåtna öfningstiden för infanteriet enligt resp. armélagar uti de i tablån upptagna stater, vore i hög grad vilseledande, och han ryggade icke tillbaka för att deraf draga den slutledningen, att krigsstyrelsen i allmänhet i vårt land sökte genom vilseledande uppgifter skaffa sig anslag för krigsbehofven. Då ifrågavarande grafiska jemförelsetablå först blef synlig i lagutskottet, nemligen vid det tillfälle när utskottet behandlade den numera fallna frågan om förändring i värnpligtslagen, må det tillåtas mig att yttra några ord med anledning af den nästföregående talarens anmärkning. Min kännedom om främmande länders arméorganisation är icke synnerligen stor, men vid första blicken å denna tablå fann jag dock, att bland de respektive stater, hvilka i afseende å tiden för truppöfningarne här äro jemförda med hvarandra, England icke var upptaget, och jag stälde då till mig den frågan hvarför just England vore uteslutet. Jag fann snart svaret. Det var helt enkelt och lydde så: Jo, derför att England är ett land, hvarest det icke finnes stadgad någon värnpligt. Hela den engelska armén åstadkommes genom värfning. Det är den enda källan för upprätthållande af denna armé. Nu är anmärkt af den nästföregående ärade talaren, att regeringens tablå är vilseledande i så måtto, att svenska stammens öfningar icke äro deri upptagna. Ja, det är fullkomligt sant, men den ärade talaren borde mycket lättare än jag kunnat inse anledningen, hvarför stammens öfningar icke äro upptagna och icke kunnat upptagas på denna tablå. Alla de länder, mellan hvilka jemförelse anstälts, äro sådana, i hvilka arméorganisationen uteslutande är grundad å värnpligt och icke på någon värfvad stam. Den svenska stammen kunde således icke bringas in under jemförelsen.

Skulle den svenska armén mobiliseras för att draga i fält, så komme kärnan af manskapet att hufvudsakligen bestå af värnpligtige. De utgöra i det närmaste hvad som motsvarar liniearmén i andra länder, ty hela den stående armén i vårt land, icke allenast befäl utan ock manskap, skulle i krig komma att utgöra befälskader. Jag vill erinra kammaren och den föregående talaren om hvad Riksdagen yttrade i den bekanta skrifvelsen af den 24 maj 1873. Der säges: "när en ersättning för det indelta manskapet skall ur de värnpligtiges led vinnas, bör, efter Riksdagens åsigt, för erhållande af en duglig befälsstam, hvarmed lärer förstås icke blott öfverbefäl, utan äfven underofficerare, korpraler, vice korpraler och kadersoldater, och hvilken befälstam i sjelfva verket måste blifva föga mindre talrik än den nuvarande indelta arméns effektiva styrka" etc. De följande arméorganisationsförslagen hafva alltid upptagit befälskadern i denna utsträckning. Vid sådant förhållande frågar jag, om jemförelsetablån företer något så synnerligen vilseledande. Det kunde visserligen genom en anmärkning på denna tablå antydts, att stammen af den och den anledningen icke vore upptagen. Men jag bestrider, att här föreligger något verkligen vilseledande. Om den nästföregående talaren haft

Aflöning åt fördelningsintendenter m. m. (Forts.)

någon god vilja, så kunde han hafva lemnat erforderliga upplysningar i stället för att grunda sina allmänna, mot regeringen fiendtliga slutledningar på ett förhållande, som jag tror mig hafva nöjaktigt förklarat. Ty det står fast, att om vi få krig, så kommer arméns manskap att utgöras hufvudsakligen af värnpligtige och dessa måste, om lagstiftningen står på samma ståndpunkt, som nu, möta fienden med en öfning, som icke varat längre än 42 dagar.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag skall be att få lägga till några ord. Jag är icke alldeles af samma tanke som den föregående talaren i denna fråga, och mobiliseringsplanen torde väl icke gifva honom rätt i hvad han sade, men jag skall bedja att få framhålla, att hvad som egentligen här är felaktigt i tablån, det är inskriptionen. Der borde i stället för: "jemförelsetablå utvisande den längsta tillåtna öfningstiden för infanteriet", hafva stått: Jemförelsetablå, utvisande den längsta tid, hvarmed allmänna värnpligten belastar allmänheten i de särskilda staterna. Då hade det varit korrekt. Det är således deri felet ligger att inskriptionen är origtig. Jag tror icke, att den, som uppsatt tablån, glömt att vi hafva en stam, men i hastigheten har inskriptionen möjligen blifvit felaktig. Det är en sak, som herr Mankell åtminstone icke förbisett.

Herr Mankell: Genom de svar, som jag af de föregående tvenne talarne erhållit, har för mig ingenting nytt blifvit uppdagadt. Allt detta visste jag förut, men det kan icke nekas, och det har icke heller blifvit af dem förnekadt, att denna tablå har åtminstone en alldeles oriktig *öfverskrift*, och när den har en öfverskrift, som skall gälla, och denna visat sig vara så vilseledande, så torde min anmärkning vara fullt befogad. Den utgör för öfrigt icke ett enstaka faktum, utan, såsom jag tagit mig friheten anmärka, genomgår samma betraktelsesätt krigsministerns hela anförande till statsrådsprotokollet i värnpligtsfrågan. För dem, som äro inne i våra militära förhållanden, betyder det icke mycket, men för de många ledamöter af riksdagen, som kanske icke närmare känna till dessa förhållanden, är framställningen alldeles vilseledande. Det är detta, som jag tagit mig friheten anmärka.

Herr Casparsson: Den föregående talaren anmärkte i sitt första anförande, att orsaken till motståndet inom denna kammare mot de arméförslag, som framlades vid 1878 och 1883 årens riksdagar, varit motviljan mot att afskaffa en skatteform, uti hvilken kammaren dock sedan fått medgifva vissa modifikationer. Detta är icke sant, ty om man genomläser diskussionen, finner man, att motståndet kom deraf, att man ansåg, att den *militära* organisationsformen var bristfällig, och dessa brister äro på ett öfvertygande sätt framhållna i en motion, som 1871 väcktes i Andra Kammaren af — *herr Julius Mankell.*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens för-

handlingar, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats dels, af friherre *Leijonhufvud, Broder Abraham*, att utskottets hemställan skulle bifallas med följande tillägg i slutet: "hvilka tvenne anslag i följd häraf med motsvarande belopp förhöjas", dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, vidare på antagande af friherre Leijonhufvuds förslag samt sedermera på afslag å utskottets hemställan; och förklarades propositionen på antagande af friherre Leijonhufvuds förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

6 punkten.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

7 punkten.

Anslag till en ny trängbataljon.

Friherre Klinckowström: Jag skall icke blifva långvarig, ty jag har redan uttryckt min tanke i det första anförandet, jag hade. Men jag har hört, att personer finnas, som rörande denna fråga om trängen behagat sysselsätta sig med min ringa person på det sättet, att jag skulle vara fiendtligt stämd mot en arméträng. Mot denna beskyllning måste jag på det högsta protestera. Jag är för mycket militär, har varit för väl militäriskt uppfostrad för att kunna hysa en sådan mening. Men jag tror, att det finnes många militärorganisationer, som äro vida vigtigare för arméns krigsduglighet, än den andra trängbataljonen. Jag vill blott nämna en sak, som ligger trängbataljonen mycket nära i dess egenskap att tillika vara en helsovårdstrupp, och det är, att regering och riksdag söka ordna på ett tillfredsställande sätt vårt militärläkareväsende. Mine herrar! Denna fråga är så bjudande och så nödvändig, och den befinner sig i många hänseenden i ett så beklagligt skick, om den olyckan skulle hända, att vi måste gå i fält, att den är mycket vigtigare, än den andra trängbataljonen. För öfrigt har jag i mitt första anförande sagt hvarför jag anser, att alla organisativa förändringar i försvarsverket böra konseqvent af Riksdagen afslås, intill dess vi lyckats förmå regeringen att komma fram med en *plan*, innehållande *grunderna* för försvaret i sin helhet, hvarför jag nu icke behöfver säga mer, än att det är på denna grund, som jag vid denna punkt får förena mig uti den i Andra Kammaren framstälda motiverade reservationen och sålunda yrka afslag å den föredragna punkten.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Mot sjelfva trängen och dess verksamhet har den föregående talaren icke haft något att erinra, och det är ganska rätt af honom, ty det finnes ingenting att invända deremot. Jag har endast begärt ordet för att säga, att jag önskar bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och särskildt vill jag nämna, att då jag sport, att i Andra Kammaren specielt, och kanske äfven här man har fäst sig vid en äldre uppgift angående rekryterings-

Anslag till en ny trängbataljon. (Forts.)

förhållandena vid trängen, då ett stort antal vakanser funnos, och man således kanske tror, att vi icke ens varit i stånd att uppsätta den första trängbataljonen fullständigt, så vill jag nämna, att officiella uppgifter, som jag haft i min hand, af den 17 mars utvisa, att det då fans af manskapet en öfver komplett antal och endast två vakanser vid spelet. Deri möta således icke några svårigheter.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten äfven derför, att det förhåller sig med trängen på samma sätt som med intendenterna, att den, i fall en ny organisation kommer till stånd, måste finnas qvar. Det är endast manskapet, som förändras, under det att befälet och materielen måste finnas att tillgå och sålunda direkt öfvergå till den nya härordningen, utan att på något vis vara onödiga.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Stråle: Som det anmärktes af den senaste talaren, har visserligen här icke något skäl blifvit anfördt emot hvad statsutskottet har föreslagit, utom det vanliga skälet, som man hör, att man icke skall offra något vidare på försvarsverket, åtminstone skall man vänta, till dess det eller det först göres, eller också vänta på den stora nya försvarsorganisationen. Det enda särskilda skäl, som åberopats för afslag å det framlagda förslaget, är den motiverade reservation, som af Andra Kammarens ledamöter är afgifven mot utskottets betänkande. Huru lyder då denna reservation? Jo, der säges, att man icke bör bevilja nya äskade anslag, som äro afsedda till genomförande af vidlyftiga och dyrbara partiella organisationer för försvaret; och vidare heter det, att då stora belopp redan åtgå för försvaret, torde det kunna ifrågasättas, om icke hvad landet redan offrar må kunna anses tillräckligt; och om försvaret ändock må anses bristfälligt, torde vid sådant förhållande orsaken dertill icke böra tillskrifvas *Riksdagen*. För min del vågar jag antaga, att det borde i stället stå, att orsaken icke bör tillskrifvas "*Riksdagens minoritet*".

Är det förslag, som här föreligger, en vidlyftig och dyrbar partiel organisation? Är det en organisation, som man kan hafva eller icke hafva? Nej, visserligen icke! Här är fråga om en organisation för beredandet af tillgång på föda och sjukvård; en organisation, som är oundgängligen nödig, hvilken försvarsorganisation man än åtager sig. Månne icke det motstånd, som förefinnes, grundar sig på det antagande, att förslaget uteslutande afser den värfvade och indelta armén? Visserligen är det der ganska ofullständigt anordnadt med trängen. Krigsstyrelsen anser, att der behöfvas minst tre bataljoner, och nu är fråga om den andra. Men den värfvade och indelta armén hafva dock läkare, de hafva sjukvårdssoldater, de hafva regementsintendenter. Förslaget afser, enligt mitt förmenande, i främsta rummet *beväringen*, våra söner; det gäller att skaffa föda och sjukvård åt dem samt foder åt hästarne. Månne icke motståndarne skulle komma till en annan åsigt, om de toge denna omständighet i betraktande? Antag, hvad som tyvärr nog kan blifva en verklighet, att svenska hären måste mobiliseras, för att upprätthålla rikets neutralitet. Landets unge värnpligtige män uppbådas, förläggas långt från sina hemorter, kanske under oblid

Anslag till en ny trängbataljon. (Forts.)

årstid och väderlek. Man säger måhända: ja, beväringen, som går in i den egentliga arméns bataljoner, får väl anlita samma träng, som armén. Men då man måste vara öfverens om, att denna träng redan är alltför ofullständig, huru ställer det sig då för beväringen? Otillräcklig intendentur; anordningen af utredningspersedlar och dagliga förnödenheter högst ofullständig, sjukvården likaledes! Nog hafva svenskarne visat, att de kunna finna sig i umbäranden, och nog kunna hästarna tåla vid en mindre nöjaktig utfodring, men till hvilken grad och huru länge? Och hvad sjukvården angår, vore det ju mycket lätt att här uppdraga den dystraste tafla. Jag vågar antaga, att de, som nu anse, att vi hafva offrat tillräckligt på försvaret, om de tänka sig in i förhållandena vid en mobilisering, skola komma till en annan åsigt; och säkert är det, att deras hufvudmän icke skulle vilja under de antydda förhållandena bereda sina söner en sådan ställning. Minnena af 1808 års landtvärns lidande tror jag icke hafva förbleknat ännu hos svenska folket.

Slutligen, oaktadt den stora mängd af fredsapostlar, som vi höra, kan det ju ändå möjligen blifva krig. Huru har man då stält till?

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemstält och sedan på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

8 punkten.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

9 punkten.

Aflöning till stamtrupp vid Hallands bataljon.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag skall deremot anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Motiven äro temligen fullständigt anförda i Kongl. Maj:ts proposition, och herrarne finna der uppgifvet, att Hallands beväring för närvarande är den enda provinsbeväring i Sverige, som saknar stamtrupp. När der skall ske något slags mobilisering eller endast någon större öfning, måste man taga stamtruppen från andra provinsregementen. Detta är naturligen en ofullständighet, som gör det särdeles önskligt att Hallands bataljon blir åtminstone så väl försedt, som Blekinge och Vesternorrlands bataljoner. Det, som Kongl. Maj:t begär, är ju ganska obetydligt, icke mer än 300 man, ehuru det borde vara 500, såsom Kongl. Maj:t begärde för Blekinge bataljon. Men då Riksdagen nedsatte detta antal till 300, så har regeringen nu ansett sig böra nöjas dermed. Jag vill icke neka till, att jag anser organisationen vara svag, men jag anser det önskvärdt och nödvändigt att en stamtrupp uppsättes vid bataljonen, och jag får derför yrka, att kammaren, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ville för nästa år anvisa för ändamålet 40,000

Aflöning till stamtrupp vid Hallands bataljon. (Forts.)

kronor och i öfrigt bifalla hvad som på sid. 34 i det vid Kongl. Maj:ts proposition fogade statsrådsprotokollet är i denna punkt begärdt.

Friherre Klinckowström: På de skäl, jag i mitt första yttrande i dag i denna kammare anfört, får jag vördsamt anhålla om bifall till utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Det förvånar mig något, att vid uppsättandet af dessa nya stammar jag aldrig hört från ett visst håll i denna kammare talas om, att denna stam är olämplig såsom stamtrupp, något som jag så ofta hört talas om vid andra tillfällen.

Jag vill icke säga, men det är en talare, som påpekat, att det är skattefrågan, som ligger något under här. Jag kan icke neka till, att det också förefaller mig att något sådant måtte vara förhållandet, ty endast då man sätter skattefrågan i sammanhang med arméfrågan, då är stammen icke duglig, men eljest är den duglig. Är den icke duglig i ena fallet, så är den icke heller i det andra.

Men, mina herrar, här har uttalats den åsigten, att regeringen skulle komma in med ett fullständigt förslag. Ja, jag har också varit af den meningen, och jag trodde verkligen, att jag hade den saken någorlunda klar för mig, jag trodde verkligen, att Riksdagen ville gå i den rigtningen att få en allmän värnpligt med en stam dertill. Men efter hvad som passerat i kamrarne börjar jag tvifla, åtminstone ser det ut som Första Kammarens mening är att behålla indelningsverket. Under sådana förhållanden, hvad skall det då gagna till att upprätta en ny stam? Låt oss då få vår åsigt bestämd i detta fall! Ty är det fråga om att med indelningsverket till grund sätta upp en stam i Halland, icke skola vi då gå till väga på detta sätt. Der hafva vi ju båtsmanshåll, hvarför då icke uppsätta båtsmännen såväl i Blekinge som i Halland, en åsigt, som jag för min del likväl ej gillar, men enligt vännernas till indelningsverket uppfattning skulle ju Hallands provins få nöjet af att få bofasta soldater, bataljonen en god stam och kommunerna slippa att betungas för fattigvården af de uppsatta stamsoldaterna, som en talare här i denna kammare yttrat sig. Om det är Riksdagens mening att gå i denna rigtning, är det alldeles origtigt att antaga Kongl. Maj:ts förslag, och af det skälet yrkar jag bifall till utskottets förslag, ty jag tror verkligen att, såsom denna fråga nu ligger, innan vi hunnit stadga vårt omdöme, intill dess är det för tidigt att tala om saken.

Jag skall äfven be att något få beröra talet om, att vi hafva ett så dåligt försvar. Mina herrar! Det är kanske icke skäl för mig, som naturligtvis anses såsom nihilist, derför att jag vågar yrka afslag å någon anslagsfordran, utan skall endast gälla fosterlandsvännerna här i kammaren, hvilka antaga allt som begäres vid denna hufvudtitel. Men jag tror, att dessa fosterlandsvänner hafva skämt saken dermed, att de sagt att vi kunna icke försvara oss. Detta är så omtaladt, att det blifvit nästan en trosartikel, och det är icke nyttigt och fosterländskt att tala på det viset. Vi skola dock komma i håg att Sverige

underhåller vid armén och flottan en stamtrupp uppgående med befäl till omkring 40,000 man och betalar till arméns underhåll bortåt 4 millioner kronor.

Aflöning till stamtrupp vid Hallands bataljon. (Forts.)

När man ser allt detta, kan man icke förtänka nationen, att den tycker, att den offrat tillräckligt för försvaret. Det kan också hända, att man genom en omorganisation kan göra några besparingar och förenklingar. På den vägen vill man dock icke gå, utan man vill öka och öka och alltjemt uppsätta nya regementen. Det kan icke gå i det oändliga. Tillgångarne räcka icke till. Se på dessa gardesetablissement i Stockholm, och kom så och säg, att svenskarne icke vilja offra något. Har man då icke offrat pengar, stora summor, på dessa etablissement? Det finnes kanske icke något land i verlden, som kan uppvisa något mera storartadt i detta afseende. Vore det inte möjligt att bättre använda anslagen å fjerde hufvudtiteln?

För närvarande yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr von Hedenberg: Den siste talaren yttrade några ord, som jag skall be att få taga fasta på. Han sade, att man, i afseende å den nu föreliggande frågan, borde något stadga sitt omdöme. Ja, det är just derför som jag skall be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt. Det är 2 beväringsbataljoner inrättade efter detta system förut. Jag har den uppfattning, att just detta system i en framtid kan blifva, om icke i första hand, så dock så småningom en grund för den nya infanteriorganisationen. Derför tillåter jag mig, just för att åsigterna i de olika orterna måtte stadgas, huru vida detta system är det rätta eller icke, att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Falk, Helmer: Den näst föregående talaren yttrade den förmodan, att Första Kammaren skulle vilja bygga försvaret på indelningsverkets grund. Jag hoppas han deruti har rätt. Han drog emellertid deraf den slutsatsen att regeringen här bort föreslå att de vakanta båtsmansrotarne i Halland skulle till landförsvaret öfverflyttas och bilda stamtrupp vid Hallands bataljon. En sådan öfverflyttning torde väl numera blifva svår att verkställa, enär, såsom talaren sjelf anmärkte, rotarne äro vakanta och vakansafgifterna användas till aflöning för flottans värfvade stam. Jag ber dessutom få påminna om, att regeringen två gånger, nemligen 1869 och 1871, föreslagit just en sådan öfverflyttning, hvilken den tiden utan svårighet kunnat ske, emedan rotarne då *icke* voro vakanta. Två gånger har Riksdagen likväl afslagit en sådan framställning. Jag kan derför icke finna, att regeringen haft någon annan utväg nu för att erhålla den behöfliga stamtruppen än att framlägga det föreliggande förslaget.

Jag yrkar afslag på utskottets hemställan, och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande punkt hemstält och vidare

derpå att kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

10 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till ammunition, salpeteruppköp m. m.

11 och i sammanhang dermed 13 punkten.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag kommer att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Såsom herrarne finna under fjerde hufvudtiteln sid. 36 o. f. i statsrådsprotokollet, redogöres der för de högst betydliga brister och behof, som måste fyllas inom artilleridepartementet. Herrarne finna hvilka ökade utgifter under den senare tiden, hufvudsakligen efter 1880 tillkommit. Först hafva vi årlig kostnad för 3 kruthusvaktare å Karlsborg och 5 vid Vaxholm—Oskar-Fredriksborg. Vidare årlig kostnad för förbrukade projektiler vid den nyinrättade fästningsartilleriskjutskolan vid Vaxholm. Vidare årligt underhåll af Marma skjutfält med derå befintliga byggnader och inrättningar samt hyra för skjutfält för Göta artilleriregemente vid Kristianstad och vid Landskrona. Vidare årlig kostnad för de vid fältartilleriets skjutskola samt artilleri- och ingeniörhögskolans skjutningar å Marma, utöfver den kostnad, som beräknades vid Tånga hed, förbrukade projektiler m. m. Vidare en stor skilnad i kostnaden för projektiler till åtskilliga skjutöfningar. En skilnad af $3\frac{7}{10}$ öre för hvarje projektil gör endast för artilleriregementenas och Gotlands artillericorps' skjutsöfningar en ökad utgift af 9,850 kronor om året. Vidare hafva vi kostnaden för lösa patroner, förbrukade under fälttjenstöfningarna, ökad ammunitionsåtgång vid skjutskolan å Rosersberg och öfningsammunition för åtskilliga sedan år 1876 uppsatta eller under uppsättning varande truppslag. Så hafva vi på ett annat kapitel kostnaden för underhåll för gevärspersedlar åt artilleriregementena, hvilket underhåll ej finnes i deras stater upptaget. — Vidare har kruttillverkningen blifvit betydligt dyrare än förut. Dertill fordras numera flera åtgärder i afseende å manipuleringen än förr till följd af de nya gevären. Till hylsorna för de nya patronerna fordras nu 27 operationer i stället för förut 15. Äfven arbetet å kulorna har betydligt ökats, numera fordras dertill 24 operationer i stället för förut 3. De nya kulorna äro omgifna af en fin stålplåt, som naturligtvis ökar arbetet och dermed äfven kostnaden. Vidare förekomma rese- och traktamentskostnader, transportkostnader samt slutligen förhöjning i kostnaden för underhåll af nya byggnader, hvilket är upptaget till det, så vidt jag kan finna, mycket beskedliga beloppet af 10,000 kronor. — I statsrådsprotokollet är vidare uppgifvet, att förrådens behållning sjunkit med omkring 700,000 kronor under de sista 10 åren. Det är icke de gamla projektilerna, som förbrukats, utan det är till väsentlig del de nya, som gått åt och icke blifvit ersatta. Följden blir naturligtvis att förrådens

Anslag till ammunition, salpeteruppköp m. m. (Forts.)

värde likasom deras innehåll oupphörligen sjunkit. Fortgår det så måste man oupphörligt tillgripa det qvarvarande förrådet, som ju då blir mer och mer otillräckligt.

Dessa äro de skäl, som blifvit framhållna och som gjort att generalfälttygmästaren önskat en tillökning af 99,000 kronor. Dertill skulle användas anslaget till salpeteruppköp, som nu utgår med 50,000 kr. såsom förslagsanslag, hvilket skulle blifva bättre användt om det öfverflyttades på reservationsanslaget till försvarsverket till lands i allmänhet, mot skyldighet för artilleridepartementet att från sistnämnda anslag fortfarande anskaffa behöfliga qvantiteter salpeter, hvartill framdeles ansetts icke böra erfordras mer än 25,000 kronor. Af anslaget till salpeteruppköp utgår, enligt Riksdagens medgifvande för ett par år sedan, återstående köpeskillingen för Åkers styckebruk, utgörande för närvarande 42,684 kronor, deraf 21,340 kronor skulle anvisas för år 1891 och återstoden, 21,344 kronor, för år 1892 å förenämnda anslag. Sedan denna köpeskilling blifvit erlagd, skulle således af det nuvarande anslaget till salpeteruppköp, 50,000 kronor, deraf endast hälften eller 25,000 kronor, enligt hvad jag nyss nämnde, torde behöfvas för anskaffande af erforderliga qvantiteter salpeter, skilnaden mellan 21,340 kronor och 25,000 kronor år 1891, skilnaden mellan 21,344 kronor och 25,000 kronor år 1892 samt derefter årligen 25,000 kronor komma artilleriet till godo för att förbättra dess förråd. Det vore derför skäl att bifalla generalfälttygmästarens förslag, som skulle i någon mån kunna afhjelpa de förefintliga bristerna. Då emellertid Kongl. Maj:t föreslagit något mindre, får jag finna mig deri och yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Klinckowström: Beträffande första punkten är skilnaden mellan Kongl. Maj:ts förslag och utskottets förslag endast 14,000 kronor. För min del ansluter jag mig till statsutskottets förslag.

I punkten b) begär Kongl. Maj:t att det till salpeteruppköp förutvarande förslagsanslaget på ordinarie stat 50,000 kr. måtte öfverflyttas till anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet eller arméförvaltningens departement. Jag anser, att detta icke bör ske, utan att anslaget för salpeteruppköp må, hädanefter som hittills, särskildt uppföras bland ordinarie anslag. Emot punkten c) har jag ingenting att påyrka, men i mom. a) och b) och den dermed sammanhängande punkten 13 får jag yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Efter det öfverläggningen beträffande nu föredragna båda punkter förklarats slutad, gjordes enligt de framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i dessa punkter hemstält och sedan derpå att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemstält, så vidt det skilde sig från hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseenden föreslagit, skulle godkänna Kongl. Maj:ts berörda förslag utan förändring; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

12 samt 14—16 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Anslag till fästnings-artilleri-materiel.

17 punkten.

Herr Boström: Af Kongl. Maj:ts här föreliggande proposition har otvetydigt framgått i hvilket dåligt skick bestyckningen af våra fästningar befinner sig. En fullständig utredning af denna fråga är lemnad och man finner deraf hvilka stora kraf, som ställas på Riksdagen för att få dessa brister fylda. Jag skulle derför gerna velat ställa mig på deras sida, som önska ett bifall till den kongl. propositionen, men då utsigt icke torde finnas, att få ett så stort anslag vid denna riksdag, har jag, med flere af utskottets ledamöter i denna kammare, i en vid utskottets utlåtande fogad reservation, yrkat anslagets nedsättande till 800,000 kronor.

Jag tillåter mig derför, herr grefve och talman, att yrka afslag på utskottets föreliggande betänkande och bifall till reservationen, nemligen "att Riksdagen må för anskaffande af fästningsartillerimateriel på extra stat för år 1891 bevilja 800,000 kronor och deraf anslå till Karlsborg 100,000 kronor, till Vaxholm—Oscar-Fredriksborg 500,000 kronor och till Oscars-Värnslinierna 200,000 kronor."

Herr Mankell: Jag skall be, att få yrka bifall till statsutskottets förslag. Detta anslag synes mig vara ett af dem, som utan olägenhet kunnat spädas upp med tid, d. v. s. fördelas på flere år, om man i öfrigt erkänner dess berättigande. Kongl. Maj:t har ifrågasatt 1,200,000 kr.; men statsutskottets medlemmar från denna kammare tyckas i viss mån erkänt rigtigheten af mina åsigter, då de på denna summa afprutat 400,000 kr., dermed antydande, att dessa skulle kunna anstå till ett kommande år. För min del anser jag, att man bör gå ändå längre och vill derför yrka bifall till den af Andra Kammarens ledamöter inom utskottet uttalade åsigt, att anslaget under nästa statsreglering nedsättes till 400,000 kr. hvilken summa äfven öfverensstämmer med generalfälttygmästarens förslag och således har ett ganska godt stöd för sig.

Jag har likväl begärt ordet egentligen med anledning deraf att i afseende på bestyckningen af våra fästningar, äfven rykten blifvit utspridda, att vi i det närmaste skulle sakna en sådan. Detta är icke sant. Såsom statsrevisor har jag flere gånger besökt våra fästningar och kan intyga, att de hafva ganska mycket artilleri, visserligen icke allt af bästa och modernaste modell, men dock ganska brukbart, åtminstone i afseende på vissa delar af fästningsförsvaret.

Hvad Kongl. Maj:t nu begär, det är att få den tillökning i artilleriet, som blifvit föreslagen af 1878 års befästningskomité. Men, såsom nu mera tyckes vara det vanliga i statsrådsprotokollen, saknas helt och hållet uppgifter på det gamla artilleri, som redan förut funnits. Häraf hafva många dragit den oberättigade slutsatsen, att vi på våra fästningar icke skulle hafva något annat artilleri, än det, som

hittills blifvit anskaffadt enligt 1878 års plan. Detta är ingalunda fallet, såsom jag redan nämnt, och äfven detta utgör för mig en anledning till mitt yrkande på en lägre summa.

Anslag till fästnings-artilleri-materiel. (Forts.)

Gerna skulle jag imellertid sett, om detta belopp kunnat uteslutande användas för Vaxholm—Oscar-Fredriksborg, som ligger närmast till hands för fiendens anfall. Ty, såsom herrarne veta, äro de 400,000 kronorna sålunda fördelade, att Karlsborg skulle få 100,000 kronor, Vaxholm—Oscar-Fredriksborg 200,000 kronor och Oscars-Värnslinierna 100,000 kronor. Enligt min åsigt är det likväl högst osannolikt, att vare sig Karlsborg eller Karlskrona från landsidan under den närmaste framtiden blir anfallet, hvarför anslagen till deras bestyckning ännu något skulle kunna anstå. I stället hade man bort koncentrera dessa medel på Vaxholm—Oscar-Fredriksborg. För att emellertid icke allt för mycket splittra yrkandena, anhåller jag om bifall till utskottets förslag i detta hänseende.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Då denna fråga gäller temligen stora anslag, hvilka Kongl. Maj:t begärt, anhåller jag, att med några ord få fästa kammarens uppmärksamhet på betydelsen af dessa anslag i och för sig sjelfva.

Bestyckningen af de tre fästningar, som det åligger landtförsvaret att ombesörja, nemligen Karlsborg, Vaxholm—Oscar-Fredriksborg och Oscarsvärns-linierna på landsidan vid Karlskrona, kräfver ett anslag af omkring 6 millioner kronor. Specialkalkyler i detta afseende hafva vid olika tillfällen blifvit Riksdagen lemnade. Af detta anslag är redan beviljad 1 million. Af de återstående 5 millionerna erfordras för Karlsborg nära 3 millioner, för Vaxholm—Oscar-Fredriksborg nära 2 millioner och för Oscarsvärns-linierna endast cirka 200,000 kronor. Om man nu finge 100,000 tusen kronor årligen skulle det således dröja i 50 år innan man kunde få dessa befästningar i ordning. Andra länder hafva ansett det vara af största vigt att så fort som möjligt få sina befästningar och bestyckningar i ordning, särskildt hvad beträffar gränsfästningarne. De hafva icke haft tid att vänta till dess den vanliga budgeten kunnat lemna dem tillgångar, utan de hafva för detta ändamål upptagit lån och sålunda förskotterat arbetena. Vi hafva deremot undvikit att låna för militära ändamål och vi hafva äfven kunnat göra det. Men då ett tillfälligt öfverskott af den storlek, som det nu befintliga, uppstår, tyckes mig, att vanlig försigtighet bjuder att afsätta en icke obetydlig del deraf, för att göra en kraftig afbetalning på detta oafvisliga behof.

Då statsministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet ansett omkring 1 million af detta tillfälliga öfverskott kunna afsättas för landtförsvarets räkning, har det hos mig icke funnits någon tvekan derom, att dessa medel bäst och nödvändigast borde användas för våra kustfästningars bestyckning.

Hvad nu sjelfva bestyckningen beträffar, är utskottet ense derom, att anslaget till Karlsborg och Oscarsvärns-linierna böra utgå till de belopp, som Kongl. Maj:t äskat, men beträffande Vaxholm—Oscar-Fredriksborg har utskottet nedsatt de af regeringen begärda 900,000

Anslag till fästnings-artilleri-materiel. (Forts.)

kronor till 100,000 kronor. Reservanterna hafva föreslagit detta belopp till 500,000 kronor. Det är ju alldeles tydligt, att mycket lätt omständigheter kunna inträffa i Östersjön, som gör det för oss till en bjudande politisk nödvändighet, om vi vilja värna vår neutralitet, att hastigt och fullständigt armera våra kustfästningar. Med denna sak för ögonen har krigsstyrelsen naturligtvis fått se till huru sådant, under nuvarande förhållanden, kan låta sig göra. Det har då befunnits, att någon annan utväg att upphjelpa detta icke varit att tillgå, än att från Karlsborg öfverflytta till Vaxholm—Oscar-Fredriksborg icke mindre än 57 artilleri-pjeser. Detta är naturligtvis en ytterst farlig nödfalls-utväg, men det gäller här att beräkna den ena faran emot den andra. Detta har dock endast kunnat ske med lätta pjeser. De svårare pjeserna hafva icke på detta sätt kunnat ersättas. Men man kan fråga: är då icke Vaxholm bestyckadt? Jo, med 290 pjeser, men dessa äro till stor del gamla och för nutidens fordringar föga lämpliga. Af dessa 290 pjeser äro 208 framladdningskanoner. Af dessa åter förskrifva sig 19 från 1808 och 48 från åren 1831, 1832 och 1833. Man kan då förstå, att dessas värde icke kan vara synnerligen stort. Af de refflade pjeserna äro 59 för st. framladdning. Det är ju icke så mycket fel på de gamla kanonerna, att man icke måste låta dem stå till dess man får andra, men skall Vaxholm duga som ett lås för hufvudstaden och derifrån kunna utestänga den fiendtliga pansarflotta, som genom dess hotande vill tilltvinga sig vissa fördelar i Östersjön, då måste dessa 900,000 kronor, som Kongl. Maj:t föreslagit, nedläggas på artillerimateriel.

Nu har man sagt, att generalfälttygmästaren icke föreslagit mera än 400,000 kronor, men orsakerna dertill äro mycket enkla och naturliga. Generalfälttygmästaren önskar naturligtvis att få så mycket pengar som möjligt till artillerimateriel. Men han ansåg, under förutsättning af en vanlig budget, att Kongl. Maj:t af Riksdagen icke skulle kunna äska mer än 400,000 kronor, hvarigenom man skulle till gevär och kanoner erhålla 800,000 kronor, eller ungefär samma summa, som åren 1883—1887 beviljades för artillerimateriel, och hvilka varierade emellan 700,000, 750,000 och 814,000 kronor. Generalfälttygmästaren kunde ju icke hoppas på att erhålla större anslag. Han tillade dock dervid, att, "om denna summa beviljades, visserligen någon förbättring komme att inträda uti bestyckningsförhållandena på de trenne fästningarne, men att deras försvarbarhet uti artilleristiskt hänseende fortfarande dock blefve ganska otillfredsställande, enär ännu saknades, vid Karlsborgs fästning ett större antal af de erforderliga 17 och 12 cm. kanonerna, vid Vaxholm—Oscar-Fredriksborg erforderliga kastpjeser, och kulsprutor samt för Oscarsvärns-linierna en stor del af bestyckningen och ammunitionsutrustningen." Dessa kastpjeser och kulsprutor vid Vaxholm—Oscar-Fredriksborg kostade, enligt specialkalkylen, å sid. 46 af statsrådsanförandet, 990,000 kronor och en del ammunitionsutrustning m. m. uppgick till 250,000 kronor. Man kommer då till en summa af cirka 1,200,000 kronor, som generalfälttygmästaren visat vara nu af behofvet påkallad. När nu, såsom förut blifvit nämndt, ett öfverskott uppkommit, hvaraf man kunde beräkna omkring

Anslag till fästnings-artilleri-materiel. (Forts.)

1 million till landtförsvaret, då kom frågan sistlidne januari i en helt annan ställning. Emellan generalfälttygmästaren och Kongl. Maj:t råder således icke någon meningsskiljaktighet i detta afseende.

Vidare har man sagt, att dessa 1,200,000 kronor i alla händelser icke kunde på ett år upparbetas inom landet, utan de borde fördelas på flere år. Först och främst vet ingen huru nästa års budget ser ut. Ingen känner de fordringar som i afseende å skattelindringar och andra saker kunna ställas på densamma och hvilka ju kunna kräfva millioner. Dessutom vet man icke, när kanonerna en gång behöfvas, om det då finnes pengar att tillgå. Det förefaller mig derför, som det vore bäst och klokast att afsätta dem, och jag vågar svara för, att man mycket väl kan snart nog upparbeta dessa 1,200,000 kronor. Penningarne finnas ju att tillgå och beställningarne kunna således när som helst göras och innan våren 1892 äro de upparbetade, Generalfälttygmästaren har på min begäran lemnat en detaljerad uppgift öfver hvilka pjeser han tänkt sig skulle anskaffas för dessa 1,200,000 kronor äfvensom öfver deras fördelning. Det skulle beställas kanoner, 41 st., för 300,000 kronor, lavetter för 150,000 kronor, ammunition, projektiler, rör o. dyl. för 700,000 kronor och hvarjehanda tillbehör för 50,000 kronor, allt i runda tal. Då man vidare vet att vi för tillverkning af kanoner hafva Finspong och Bofors, för ammunition: Ankarsrum, Åker och Finspong, för lavetter Atlas och för kulsprutor Palmcrantz' mek. verkstad och för en del saker äfven Motala, så torde ett af de minsta bekymren vara, att inom ett år upparbeta den nyss nämnda summan inom landet.

Jag vågar slutligen vidhålla, att det varit stora och jag tror äfven goda skäl för Kongl. Maj:t, att begära dessa 1,200,000 kronor till bestyckningar, deraf 900,000 kronor till Vaxholm—Oscar-Fredriksborg. Då emellertid utskottet föreslagit 400,000 kronor och reservanterna, med kännedom om ställningen inom Riksdagen ansett sig icke våga gå längre än till 800,000 kronor, så får jag hemställa, att kammaren ville bifalla reservationen.

Friherre Klinckowström: Jag har icke af den siste talarens yttrande kunnat finna någon nödvändighet, att nu gå så långt, som utskottets 6 reservanter från denna kammare föreslagit. Jag får derför yrka bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats, dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Boström*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i den af grefve Sparre m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på antagande af herr Boströms förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

18 och 19 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Anslag till byggnader å Karlsborg.

20 punkten.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: I motsats mot utskottet anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts framställning i denna fråga.

Här äro två stora behof framhållna, som på Karlsborg måste fyllas.

Det ena är ett förrådsskjul af sten för inläggande af sådan artillerimateriel, som numera icke tillhör artilleriregementenas utredning, och som dessa sakna utrymme att sjelfva förvara. Dit hör företrädesvis den förut begagnade framladdningsmaterielen med ganska goda kanoner, som dels äro beräknade för uppsättning af andra linien artilleri, dels äfven kunna användas vid fästningars försvar och i tillfälliga positioner. När det nu är ovisst, hvar de skola användas, så är det ju bäst att hafva dem förvarade å centralfästningen. Dessutom måste de nya ammunitionskolonnernas hela materiel, i den mån den blifver färdig, kunna någonstädes förvaras, och då härför å Karlsborg saknas nödigt utrymme, är det nu ifrågasatta förrådsskjulet äfven för detta ändamål af det största behof påkalladt. Denna byggnad är beräknad att kosta 64,000 kronor, och tomt för densamma finnes på stället.

Det andra behofvet, som på Karlsborg kräfver att afhjelpas, är saknaden af ett tidsenligt artillerilaboratorium. Hittills har man för ändamålet å Karlsborg fått nöja sig med en gammal förfallen träbyggnad, som dessutom är belägen på en holme, hvarigenom det under storm eller isgång ofta varit svårt att komma dit eller derifrån.

Nu föreslås att de för det nya laboratoriet erforderliga lokalerna skola förläggas i fyra skilda byggnader för att vinna större trygghet mot den fara, som alltid är förenad med arbeten i ett laboratorium. Kostnaderna härför, inberäknadt jemväl maskiner m. m. till laboratoriets fullständiga utrustning, äro af Kongl. Maj:t beräknade att uppgå till 76,110 kronor.

Den sammanlagda kostnaden för de nu ifrågasatta byggnaderna å Karlsborg skulle således belöpa sig till 140,110 kronor, hvilket belopp Kongl. Maj:t anser lämpligen skulle kunna fördelas på tre år, hvadan deraf för år 1891 icke behöfver utgå mer än 46,000 kronor.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Friherre Klinckowström: Jag, för min del, nödgas förena mig med statsutskottets majoritet och yrkar på denna grund afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemstält och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

21 punkten.

Anslag till Karlsborgs fästnings-byggnad.

Herr Mankell: Jag skall börja med att nämna, att jag kommer att, på grund af mina föregående uttalanden i afseende å denna punkt, rösta för bifall. Men orsaken, hvarför jag begärt ordet, är, att jag icke kunnat undertrycka min förvåning öfver att, då så ringa medel anses disponibla för fästningsförsvaret, Kongl. Maj:t ändå funnit för godt att föreslå deras användande uteslutande till Karlsborgs befästande. Man kan vara så stor vän som helst af detta och af centralförsvaret i allmänhet, hvilket jag, såsom bekant, är, utan att dock derför anse nödvändigt att just nu nedlägga några större anslag på detsamma. Sedan fästningen uppnått första graden af försvarbarhet, och sedan Vabergets befästande blifvit i princip erkändt, hvilket här varit hufvudsaken, så har det synts mig, som om de för befästningar disponibla medlen kunnat på ett lämpligare sätt användas, än för Karlsborg, hvilken troligen sist af alla rikets fästningar skall af fienden anfallas. Det är en af de mest aflägsna strategiska eventualiteter, vi kunna föreställa oss, att en fiendtlig armé skall intränga ända dit. Deremot fins det, såsom jag förut flera gånger påpekat, vida större anledning att tro, att andra punkter blifva mera hotade, bland annat, såsom jag vid sista riksdagen antydde, dels Göteborg från sjösidan och dels Stockholm med afseende på en hastig öfverrumpling från landsidan. Och jag kan icke neka till att det förvånat mig, att Kongl. Maj:t icke föreslagit, att af de ifrågasatta ringa medlen åtminstone någon del måtte användas för befästningsanläggningar vid endera af dessa punkter.

Enligt mitt förmenande hade det mycket omtalade och omtvistade statsöfverskottet icke kunnat nyttigare användas för vårt försvar, än för dessa fästningsanläggningar, som hittills blifvit allt för mycket försummade. I stället har man ifrågasatt byggande af två pansarbåtar, hvar och en för en kostnad af tre millioner kronor. Just här om någonsin yppar sig, huru skadlig den beständiga slitningen mellan landt- och sjöförsvaret för oss varit, och huru liten valuta vi få för de summor, som nedlagts på sjöförsvaret, i stället för deras användande på landtförsvaret. För hvad den ena pansarbåten kostat hade vi åtminstone kommit ett godt stycke på väg till Göteborgs befästande från sjösidan, och för kostnaden för den andra pansarbåten hade vi i ganska väsentlig mån bidragit till Stockholms skyddande åt landsidan. Och jag hemställer till hvar och en, huru vida det icke vore en mycket större tillväxt i försvaret att få dessa båda punkter skyddade, än erhålla nämnda båtar, hvilkas verkliga nytta för vårt sjöförsvar jag för öfrigt belyst i min motion rörande sjöförsvarets materiel.

Enligt mitt förmenande, kunna inga medel, som användas för vårt försvar, lemna större ränta än de, som nedläggas på befästningar, och detta i synnerhet när de rörliga stridskrafterna, både med afseende på antal och beskaffenhet, äro och städse måste blifva så svaga som hos oss. Alla små stater hafva också i detta hänseende gjort utomordentliga ansträngningar. Jag vill här endast åberopa de

Anslag till Karlsborgs fästnings-byggnad. (Forts.)

äfven för andra, än fortifikationsofficerare, allmänt kända förhållandena i Danmark, Belgien, Holland o. s. v.

Jag har velat göra denna anmärkning äfven för att ådagalägga huruledes man, utan att vara försvarsnihilist, kan hysa mycket olika åsigter med krigsstyrelsen i afseende på försvarsmedlens fördelning; och jag tror, mine herrar, att många af eder skola gifva mig rätt i min anmärkning. Slutligen begagnar jag tillfället att — då vi nu hafva den förmånen att i vår krets se herr fortifikationschefen — på det högsta beklaga den allt för stora blygsamhet, han städse ådagalagt i afseende på befrämjande af det departement, hvars förnämsta målsman han inom riksdagen borde vara.

Jag har intet yrkande att göra.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Den föregående talaren har alltid varit en vän af Karlsborgs befästande, och jag är tacksam för det vitsord för blygsamhet, som han behagade tillerkänna mig. Men jag kan försäkra, att hade jag hyst någon förhoppning att vid riksdagen vinna de erforderliga anslagen, min blygsamhet der vid lag fått stryka. Han nämnde äfven, att, sedan Karlsborgs och Vabergets befästande i princip antagits, man nu kunde vänta med fullföljande deraf och börja med Göteborgs och Stockholms befästande. Men man försvarar icke fästningar med endast principer. I sådant fall vore både Stockholm och Göteborg försvarade, ty i afseende på dem är ock principen erkänd. För några år sedan begärde Första Kammaren, att en utredning skulle åstadkommas angående Göteborgs befästande åt sjösidan. Från Kongl. Maj:t har också kommit befallning att utarbeta planen härtill. Den ligger för närvarande färdig till granskning å min chefsexpedition, och ehuru den är uppgjord i all anspråkslöshet, hafva likväl kostnaderna för denna befästning, utan afseende å bestyckningen, beräknats skola uppgå till 2 millioner kronor. Med hänsyn dertill att detta befästningsverk måste vara temligen starkt bestyckadt, måste man till kostnaderna lägga ytterligare 1 million, ty jag kan försäkra, att dessa godtköpsfästningar, hvarom man i dessa dagar hört så mycket talas, icke äro något värda och duga till ingenting. Den föregående talaren gjorde den rigtiga anmärkningen, att de små länderna hafva nedlagt stora omkostnader på sina befästningar. I detta afseende kan jag upplysa, att t. ex. Belgien anslagit 32 millioner francs till en fästning vid Liège, samt derutöfver 20 millioner till bestyckning af densamma. Köpenhamns fästningsverk åt landsidan kosta 16 millioner kronor och åt sjösidan 15 millioner kronor. I Holland finnas nya befästningar från Maas till Zuyder See, men huru mycket de kostat, kan jag nu icke på siffran uppgifva.

Då här ingen annan hemställan är gjord än om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, så instämmer äfven jag deri.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande punkt hemstält.

22 punkten.

Anslag till uppförande af ett batteri för snabbeldskanoner å Kungsholms fästning.

Friherre Klinckowström: Jag hoppas att, om också det fins åtskilliga ledamöter inom denna kammare, hvilka eljest mycket gerna bifalla Kongl. Maj:ts propositioner, dessa herrar dock måtte noga besinna sig, innan de lemna sitt bifall till förevarande punkt. Å sid. 40 i statsutskottets betänkande, andra och tredje stycket uppifrån, finna vi, att chefen för fortifikationen, hvilken vi hafva lyckan att nu se midt ibland oss, sjelf förklarat, att denna fråga icke är, såsom man säger, fullt mogen, och i reservanternas utlåtande i frågan heter det: "Då af statsrådsprotokollet inhemtats, att för de för ifrågavarande snabbeldsbatteri afsedda bepansringarna ännu icke hunnit utarbetas förslagsritningar, och kostnadsberäkningar samt anbud för utförande af dessa bepansringar synes hafva infordrats endast från ett jernverk, men lämpligare måste anses att sådant anbud äfven af andra fabrikanter fått afgifvas, hemställer utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas."

Detta afslag å Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt anser jag vara fullt befogadt och får på grund deraf yrka afslag å utskottets förslag och bifall till den i denna punkt afgifna reservationen.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag vill upplysa, att frågan verkligen mognat, sedan denna proposition af Kongl. Maj:t aflåtits. Redan tidigt förlidet år hade vi af en känd mekanisk verkstad i Sverige begärt förslag till ritningar efter de idéer, som varit godkända och pröfvade i utlandet, och vi fingo äfven löfte om sådana. Men då jag aflät min skrifvelse af den 15 november i detta ämne, voro dessa förslagsritningar ännu icke utarbetade. Strax på nyåret blefvo de dock färdiga och hafva nu framlagts i fullgodt skick, och enligt kostnadsförslaget uppgå dessa pansarlavetter till 15,000 kronor stycket. Saken är således fullkomligt mogen.

Hvad denna fråga i sin helhet beträffar, vill jag icke upptaga kammarens tid med någon omständligare redogörelse för försvaret vid Karlskrona åt sjösidan. Men så mycket vill jag dock nämna, att från första stund befästningen vid Karlskronas stora inlopp beslöts, ingick i förslaget, att der skulle anläggas ett batteri om 12 s. k. poliskanoner, som skulle skjuta långs vattenytan och hindra fienden att komma fram med de små båtarne, som skola bereda rum för de större inträngande i inloppet. Sedan minlinierna blifvit beslutade och nu äro färdiga, är det så mycket nödvändigare att till försvaret af dessa hafva dylika poliskanoner, med sin mindre kaliber, stora träffsäkerhet och hastigare eldgifning. Ty ett fiendtligt anfall mot Karlskrona ifrån sjösidan kommer sannolikt att tillgå så, att fienden icke med ens går in med sina stora fartyg och dermed riskerar att få dem sprängda i luften, utan att han förbereder sitt anfall med dessa genom att först nattetid eller i skymningen utsända relativt små ångslupar och minbåtar för att uppfånga eller bortspränga de försvarandes minlinier och sålunda öppna väg genom dem för de större fartygen. Förutom svå-

Anslag till uppförande af ett batteri för snabbeldskanoner å Kungsholms fästning. (Forts.)

righeten att med grofva kanoner träffa dessa mindre farkoster, äro dessutom skotten för dyra. Härtill lämpa sig bäst just sådana mindre, lågt liggande kanoner, som dock hafva en fullt tillräcklig kraft att genomtränga båtsidor och ångpannor. Vigten af att ega dylika båtar, som skola hindra fiendens framträngande, och att, der det lyckas fienden att förstöra någon del af de flytande hindren, genast kunna utsätta nya, visade sig vid Charlestown i Amerika, der hindren hvarje natt delvis fiskades upp af de anfallande, men oupphörligen ersattes med nya i stället. En sådan förpoststrid eller ett guerillakrig, innan de stora fartygen kunde komma fram och beskjuta staden, är nu mera att anse såsom normalt ingående i en anfallsplan mot ett mineradt inlopp, och i engelska flottan äro detaljerna för anfallet redan reglementerade och profvade. Här begäras nu endast tre poliskanoner. Jag erkänner att det är blygsamt, men jag har äfven denna gång icke haft förhoppning att få särdeles mycket. Dessa tre kanoner är det dock af yttersta vigt att nu få.

Jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemstält och vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

23 och 24 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Anslag till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten.

25 punkten.

Herr Tamm, Hugo: Här har statsutskottet på så sätt afvikit från Kongl. Maj:ts proposition, att det nedsatt det för topografiska kartarbetet af Kongl. Maj:t äskade beloppet, 90,000 kronor, till 75,000 kronor och hänvisat till de medel, som kunna vinnas medelst besparingar å anslaget till det ekonomiska kartverket. Detta kunde hafva varit en rigtig hänvisning, så länge förslag låg under utarbetning att förena dessa kartverk. Men att nu, då denna fråga är afgjord, och de båda kartverken arbeta hvart för sig, år från år hänvisa från det ena till det andra, det synes mig vara i och för sig ganska oegentligt. Men finnas några medel att taga från det ekonomiska kartverket? I denna stund finnas verkligen 11,000 kronor, som uppkommit genom besparingar under sist förflutna och innevarande år. Men, såsom herrarne veta, är detta anslag deladt i två delar. Den ena, utgörande 31,000 kronor, är afsedd för kartarbetena i Norrbottens län. Vederbörande chef har dock nu förklarat, att någon besparing ej kunnat beredas för 1889, ej heller vore att emotse för följande år af detta anslag, sedan utgifning af kartan öfver Norrbottens län börjat — och sedan borde kartarbetena öfverflyttas på Vesterbotten. Från denna del af anslaget; eller de 31,000 kronorna, torde således icke kunna för-

väntas någon hjelp från det ekonomiska kartverket. Den andra delen af anslaget till detta verk, eller 45,000 kronor, som äro afsedda för de ekonomiska kartarbetena i rikets öfriga delar, har medgifvit besparingar endast på den grund, att allt efter som der anstälde personer blifvit äldre, hafva de fått afsked, emedan man väntat på reorganisationen af ett gemensamt kartverk. Skall detta verk fortgå, måste de afskedade ersättas med nya krafter och följaktligen större utgift uppstå.

Anslag till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten. (Forts.)

Häraf synes det mig tydligt, att det topografiska kartverket är hänvisadt till det anslag, som för detsamma är gifvet, och för framtiden icke har några andra medel att påräkna. Då blir frågan, månne det är klokt, och hvad blir följden? Den första följden deraf är, att hela arbetstiden kommer att utsträckas ända bort till 45 år, och följden åter deraf blir den, att kartverket i sin helhet kommer att kosta 675,000 kronor mer, om det skall bedrifvas med det anslag, som af statsutskottet nu är tillstyrkt, än om det begärda anslaget 90,000 kronor beviljas. Om vi derjemte besinna, att hälften af Sveriges areal ännu icke är kartlagd, när vi ock betänka att i Norrland knappast finnas några kartor öfver denna landsdel, der likväl utvecklingen numera pågår så raskt, och der så många både ekonomiska och strategiska behof äro att fylla, så synes mig att dessa omständigheter böra tala för att det topografiska verkets arbeten finge fortgå så raskt som möjligt.

Hvad åter mellersta och södra Sverige angår, så äro dessa landsdelar nu visserligen kartlagda. Men äfven der hafva under de senare åren stora förändringar egt rum. Jernvägar hafva tillkommit, sjösänkningar verkstälts, nyodlingar upparbetats o. s. v. Allt detta gör, att de gamla kartbladen öfver denna del af riket i denna stund äro nästan oanvändbara. Det är således alldeles nödvändigt, såsom ock chefen för topografiska corpsen påpekat, att här vid lag verkställa en revidering. Men äfven dertill saknas medel. Mig synes således, att man snarare borde gifva mer, i stället för att, såsom utskottet föreslår, minska på detta anslag, ty det behöfves allt för väl, och jag anser det vara svenska folket värdigt att bidraga till kännedomen om sitt land, helst då vi se andra länder, såsom t. ex. det i jemförelse med oss mindre omfattande grannlandet Norge, gifva större anslag för detta ändamål än hvad Kongl. Maj:t nu begärt.

Jag får på dessa grunder anhålla om afslag å utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Falk, Helmer: Jag ber att få instämma med den föregående ärade talaren deruti, att utskottets förhoppning om besparingar på anslaget för det ekonomiska kartverket icke är grundad. Det stämmer alldeles med de upplysningar, som jag i frågan erhållit. Samme talare har visat, att med det anslag på 75,000 kr., som utskottet nu föreslår och hvilket icke innebär någon *förhöjning* i de medelstillgångar, som under de förflutna 10 åren användts till det topografiska kartverket, emedan det jemnt motsvarar det *reserverade* anslaget, 60,000 kronor, jemte 15,000 kronor, som *hittills* kunnat å ekonomiska kartverket besparas, kan kartläggningen icke fullbordas på min-

Anslag till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten. (Forts.)

dre än 45 år; men om anslaget ökas till 90,000 kronor, kan arbetet afslutas på 30 år och derigenom besparing vinnas af 675,000 kronor.

Om nu till de fortlöpande topografiska arbetena ej anslås större summa än 75,000 kronor, kan endast *samma* arbetsprodukt som under de sista 10 åren erhållas, men till *andra* nödiga arbeten, såsom revidering af äldre kartor, upprättande af öfningskartor m. m., saknas alla medel. Det är för öfrigt klart, att ju mera ett kartverk framskrider, desto flera äldre kartor blir det, som behöfva revideras, och ju flera sådana, som måste omarbetas, och till alla dessa nödiga arbeten måste det finnas medel.

En annan vigtig sak är den, att arbetena med generalkartan och höjdkartan icke kunnat under de senare åren bedrifvas i brist på medel; och det är således så mycket nödvändigare att nu upptaga dessa kartarbeten, enär nämnda kartor äro erkända såsom nödiga för vinnande af öfversigt öfver det topografiska kartverket.

Behofvet af goda topografiska kartor gör sig gällande icke blott under kriget utan jemväl under fredsöfningarna.

Jag har en lång erfarenhet af svårigheterna att i Vermland, dit det topografiska kartverket ännu knappt kan sägas hafva hunnit, skaffa för fälttjenstöfningarna nödiga kartor, och det har ej kunnat ske utan mycken möda och betydliga personliga uppoffringar. Man har naturligtvis fått hjelpa sig fram så godt man kunnat och med högst ofullkomliga kartor; men hvad som låter sig göra under *fredsöfningar*, går ej för sig under *krig;* man *måste* då, för att kunna orientera sig i en främmande terräng, hafva tillgång till pålitliga kartor.

Nu är ju endast fråga om att återföra anslaget till hvad det år 1877, med rigtig uppfattning af dess nödvändighet, höjdes, eller till 90,000 kronor.

Vårt försvarsväsen lider af så många brister, att det är väl icke skäl att öka dessa bristers antal genom att neka det nödvändiga anslaget för det topografiska kartverket.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Beträffande detta anslag skall jag bedja att få förorda Kongl Maj:ts förslag.

Statsutskottet har visserligen beaktat frågan och föreslagit 75,000 kronor, men jag är öfvertygad, att den begärda summan, 90,000 kronor, icke tål vid någon nedprutning, utan mer än väl behöfves. Det blir för öfrigt en besparing, om man betänker, att man med ett årligt anslag af 90,000 kronor skulle hinna kartlägga hela landet på 30 år, då deremot med ett årligt anslag af 75,000 kronor skulle åtgå 45 år. Om man multiplicerar hvart och ett af de båda anslagen med den tidrymd, under hvilken de äro afsedda att utgå, så får man en skilnad dem emellan eller en besparing på 30 år af öfver 600,000 kronor.

Det är för öfrigt ett stort behof för oss att få vårt topografiska kartverk färdigt, och det icke blott för militära ändamål. Anslaget kunde lika väl hafva stått på 6:te hufvudtiteln och hade då troligen icke rönt något motstånd.

Det är af behof såväl för administrationen i allmänhet som för

den enskilda verksamheten, och då man betänker, att närmare hälften af landet icke är kartlagd, måste man erkänna, att detta icke är öfverensstämmande med civilisationens fordringar nu för tiden.

Anslag till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten. (Forts.)

Skall man lägga en jernväg eller är det fråga om en kanalisering eller en vattenaftappning eller dylikt, är det oupphörligt behof af goda kartor, och dessa 15,000 kronor skulle många gånger om inbesparas, om man hade goda kartor att tillgå vid alla de företag, som oupphörligen förekomma. Att hafva så stor del af Norrland ännu icke kartlagd, kan alldeles icke gå för sig.

Utskottet har antydt, att man skulle kunna fortfarande som hittills få öfverskottet på anslaget för det ekonomiska kartverket, men det torde hädanefter icke blifva och bör icke blifva något öfverskott på detta anslag, då så kolossala sträckor i Norrbottens och Vesterbottens län ännu icke äro uppmätta, och mycket annat återstår att göra.

Det har ock framhållits, att utförandet af en hel mängd saker ligger efter, såsom revision af äldre kartor öfver hela södra delen af Sverige och utförandet af nya kartor öfver norra delen af landet, derför att det fattas penningar till graveringen o. s. v. Af höjdkartan öfver södra delen af landet, som är mycket vacker och särdeles upplysande, hafva icke utkommit mer än 5 blad, just derför att det fattas penningar.

Jag tror således många skäl tala för Kongl. Maj:ts förslag, och vågar derför särskildt rekommendera det i kammarens åtanke.

Herr Helander: Allt sedan år 1882, och då af tillfällig anledning, har Kongl. Maj:t begärt och Riksdagen tillåtit, att behållningen på ekonomiska kartverkens anslag skulle få användas till bestridande af utgifter äfven för topografiska kartverket. Jag har redan för några år sedan till protokollet uttalat min afvikande mening i det fallet, emedan jag befarade, att ett sådant tillstånd skulle verka menligt för ekonomiska kartverket, och jag har blifvit styrkt i denna min öfvertygelse, då jag funnit, att man begagnat sig af denna tillåtelse på det sätt, att, när någon kartografplats blifvit ledig vid ekonomiska kartverket, har den icke blifvit under dessa 8 år återbesatt, hvarigenom sammanlagdt 120,000 kronor öfverförts från ekonomiska till topografiska kartverket. Nu har emellertid Riksdagen redan tillåtit, att äfven för nästkommande år öfverskottet må få på föreslaget sätt användas, och derom är nu icke vidare att yttra, men följden af detta förfaringssätt har blifvit den — och det har äfven medgifvits i den kongl. propositionen — att det verkat ofördelaktigt för ekonomiska kartverket så till vida, att dess årliga arbetsprodukt på ett mycket betydande sätt nedgått mot hvad den varit förut. Så har äfven varit förhållandet med arbetsprodukten vid topografiska kartverket, fastän anledningen der varit en annan. Der har oaktadt det stora tillskottet från ekonomiska kartverket arbetsprodukten nedgått hufvudsakligen på grund af de stora revisionsarbeten, som gränsa till omarbeten, å äldre topografiska kartor. Det är naturligt, att då man icke kan undvika att ett dylikt omarbetande af äldre kartor kanske för ett halft sekel företages, kan icke på samma gång topografiska kartverket utsträckas till andra trakter, som ännu icke blifvit topografiskt kartlagda, annat än

Anslag till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten. (Forts.)

i mycket obetydlig skala. Jag kan icke finna annat, än att hvad Kongl. Maj:t begärt för topografiska kartverket bör bifallas. Detta kartverk är angeläget lika väl som det ekonomiska.

Men om Kongl. Maj:ts framställning icke skulle bifallas, är det sannolikt, eller åtminstone möjligt, att, oaktadt chefen för topografiska afdelningen säger, att det nu icke går an att längre uppskjuta tillsättandet af de lediga kartografplatserna vid ekonomiska kartverket utan skada för nämnda kartverk, man för fyllande af behofvet för topografiska kartverket fortfarande kommer att hålla dessa platser obesatta samt af den derigenom uppkomna behållningen på ekonomiska kartverket tager hvad som kan behöfvas för topografiska kartverket.

Således gäller det här må hända äfven en minskning i det anslag och de tillgångar, som nu finnas för ekonomiska kartverket, och det vill jag icke heller vara med om. Jag ber derför att få förena mig med de föregående talarne och tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på antagande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Anslag till skjutskicklighetens befrämjande.

26 punkten.

Herr Casparsson: I vår fortskyndande tid är förbrukningen snabb såväl på det materiella som på det ideella området, och bland de idéer, som för närvarande synas vara förbrukade, är skarpskytteidén. Statsutskottet uttalade i fjol domen öfver densamma i följande ordalag: "För den sak, som med ifrågasatta anslag är afsedd att befrämjas, torde allmänhetens intresse hafva betydligt aftagit. Ehuru således, enligt utskottets förmenande, anslaget kunde till större gagn användas till fyllande af de försvarsbehof, såsom bestyckning å våra fästningar, som nu af brist på medel endast till en del kunna tillgodoses, har utskottet dock icke velat nu tillstyrka indragning af anslaget i dess helhet, men anser sig böra förorda, att detsamma minskas till 30,000 kronor." Domen är således fäld, det är blott exekutionen, som blifvit för någon tid uppskjuten. Men det finnes domar, som äro förhastade och mot hvilka man kan söka resning, och för den tjugufjerdedel jag hade i fjolårets uttalande vill jag villigt erkänna, att det var ett förhastadt uttalande, framkalladt af den skyndsamhet, hvarmed ärendena i statsutskottet stundom måste frampressas. Nu har upplysts, att denna rörelse icke är i aftagande, ty under det medlemmarne i skytteföreningarna 1884 utgjorde 12,500, uppgingo de 1888 till 17,300, således en ökning af nära 40 procent. Vi minnas väl och hafva bevittnat skarpskytteidéns uppkomst, dess utveckling, dess tillbakagång och dess förfall. Hvad kan orsaken vara till dess

tillbakagående? Enligt min uppfattning är anledningen dertill att söka i den omständigheten, att man från första början icke gjort klart för sig målet med skarpskytteidén. Man tog från början för hög elevation och derför har man skjutit öfver målet. I stället för att ställa frågan på ren svensk grund, sökte man tillämpa utlandets exempel; i stället för att skapa skyttar, ville man skapa soldater. Man ville i svensk jord omplantera en engelsk institution, men glömde att de nödvändiga förutsättningarna fattades, nemligen rika och burgna samhällsklasser, som kunde bära de ekonomiska uppoffringar, som realiserandet af denna idé kräfver. Derför fann man sig snart tvungen att söka värfva rekryter på fåfängans marknad. Sedan det första allvaret försvunnit, framträdde skarpskytteidén "i galaklädnad, med lejonman, med skiftrik turturfjäder" för att slutligen sjunka helt och hållet tillsammans. Nu deremot har man slagit in på en annan och som jag tror mera praktisk väg. Man har försökt bilda skyttegillen. Man har lagt an på att utbilda skjutskickligheten och träffsäkerheten. Hvad värde dessa egenskaper kunna hafva å mellersta Europas stora slagfält under de förändrade former, som den nya eldtaktiken nu tagit, derom vågar jag ej, såsom icke fackman, fälla något omdöme, men i Sverige med dess brutna terräng, der tusen sjöar, der skogar och pass erbjuda mot öfvermagten hållbara positioner, der tror jag, att dessa egenskaper kunna komma till full nytta. Vi hafva sett, huru Schweiz med sin bristfälliga militärorganisation aldrig tvekat att inom landets gränser bjuda spetsen åt hvilken fiende som helst, emedan det vetat, att denna svaga militärorganisation till stor del består af *skyttar*, som äro vana att träffa målet bland svindlande afgrunder. Krigshistorien har bevarat minnet af nordamerikanska frihetskrigets "riflemen"; och under finska kriget 1808—1809 sade ryssarne sig mest frukta det folk, "som bar kanonen på ryggen": det var savolaxjägarebrigadens jägare med den sprengtportenska studsaren. Att med den öfningstid, som nu är beskärd beväringen, uppfostra skyttar är omöjligt, och det blir omöjligt, äfven om öfningstiden fördubblades. Deremot tror jag, att denna funktion skulle kunna öfvertagas af de enskilda skytteföreningarna. Det är dit man bör syfta, och komma skytteföreningarne att uppnå detta mål, först då kan man säga, att skyttesaken träffat pricken.

Anslag till skjutskickligheten befrämjande. (Forts.)

Vi känna alla Ehrensvärds bekanta yttrande: "Norden är en tung nation, full af hetsigheter"; men man glömmer oftast fortsättningen och den derur dragna konklusionen. "De utöfva sin styrka med språng. Deraf komma inga storverk, men vanliga hastverk". Äfven skarpskytteidén har genomgått dessa utvecklingsskeden; den har från trögheten dvala öfvergått i hetsighetens feberstadium, och nu har naturligen en reaktion inträffat. Var då denna tanke, som tog sig form i skarpskytterörelsen, endast ett tomt hugskott, blottadt på allt verkligt innehåll? Var denna rörelse, som på sin tid oemotståndligt ryckte nationen med sig, blott ett luftsprång af nyhetsmakeriets gamla käpphäst, och skall denna tanke nu förvisas till minnets arsenal bland öfriga förbrukade och krossade illusioner? Jag bara frågar.

Statsutskottet har afgifvit *sitt* svar, men den svenska Riksdagen

Anslag till skjutskicklighetens befrämjande. (Forts.)

har ännu icke sagt sitt sista ord; och jag, som äfven i detta fall blifvit min ungdoms idealer trogen, vågar, herr grefve och talman, framställa det yrkandet, att Första Kammaren, med bifall till motionärernas förslag, måtte höja anslaget från 30,000 till 60,000 kronor.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Efter det vältaliga och poetiska anförande vi nyss hört, kommer mitt att innehålla endast prosa.

Jag är ingen entusiast för skarpskyttesaken, men icke heller någon motståndare till densamma. Om denna rörelse skall bedrifvas, har jag ingenting emot densamma såsom sport. Men så länge den finnes upptagen på 4:de hufvudtiteln och belastar dess slutsiffra, har jag rättighet att fråga: hvad betydelse har denna institution för försvaret? Huru många skarpskyttar äro af den beskaffenhet, att man kan påräkna dem såsom hjelp i kriget? Det första svaret är, att ungefär 43 procent befinna sig i beväringsåldern; men dermed har man icke fått veta mycket, ty man kan vara i värnpligtsåldern och vara en god skytt utan att derför duga till rekryt. Man kan vara både döf och halt och ändock skjuta väl.

Jag vill blott betona det, att skall denna rörelse fortgå och understödjas från 4:de hufvudtiteln, bör dermed vara förenad någon slags skyldighet. För närvarande finnes ingen annan skyldighet än att skaffa sig skyttemärke och den frivilligt åtagna skyldigheten att skaffa sig uniform. Vill Kongl. Maj:t organisera skarpskytteföreningarna så, att de mot detta understöd åtaga sig att i händelse af behof ingå i armén, skall jag icke hafva något emot saken, men så länge de på detta sätt äro fria från alla skyldigheter och endast hafva fördelar, vill jag icke gå längre än Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Wieselgren: Den föregående talaren frågade, "hvad nytta" detta anslag skulle komma att göra. Jag ber att få se saken från en något annan synpunkt än han. Vi hafva mycket talat om försvarsnihilismen i vårt land, vi måste erkänna att den finnes, och en hvar vet att den innebär den allra största fara för vårt lands framtida sjelfständighet. Här är nu fråga om ett anslag, afsedt att uppmuntra och främja utbildningen af en af grundegenskaperna hos fosterlandets försvarare. Jag vågar säga, att, äfven om den skara, som begagnar sig af ett anslag sådant som detta, icke är på det bästa möjliga sätt organiserad, så har detta anslag ändå en *stor* betydelse. I den mån de unga, som ännu stå qvar i värnpligtsåldern, vänja sig att handtera geväret och höja sin skjutskicklighet, böra de både sjelfva påverkas till en annan och bättre pligtuppfattning och vara i stånd att kraftigt motverka *den* försvarsnihilism, som kanske icke minst inträngt i de unga sinnen, hvilka tidsandan bemödat sig att göra så kritiska, så småvisa, så "snusförnuftiga" som möjligt och hvilka, sorgligt nog, icke motvilligt upptagit det beklagliga talet om omöjligheten att försvara fosterlandet. Jag tror, att just från denna synpunkt, den *pedagogiska* synpunkten, har detta anslag en stor betydelse; och för att bereda det möjligheten af en ännu större betydelse, än den af stats-

utskottet satta gränsen medgifver, ber jag att få förena mig med den förste talaren i yrkandet att anslaget måtte sättas till 60,000 kronor.

Anslag till skjutskicklighetens befrämjande. (Forts.)

Herr Abelin: Jag ber att till alla delar få instämma i hvad den förste ärade talaren yttrade, så väl i fråga om den missrigtning, som gafs åt skarpskytterörelsen från dess första början, som ock i fråga om önskvärdheten af anslagets förökande från 30,000 till 60,000 kronor. Jag håller nemligen före, att denna rörelse numera inslagit på en väg, som är den enda rätta. Dessa s. k. frivilliga skarpskytteföreningar hafva från att vara militäriskt organiserade och underkastade åtskilliga militära öfningar öfvergått till skytteföreningar, med skjutskicklighetens befrämjande till sitt enda mål. Såsom militära corpser hade de icke och kunde icke heller tillvinna sig något egentligt värde, ty derför saknade de flera nödvändiga förutsättningar, och deras värde såsom sådana måste minskas i samma mån som den allmänna värnpligten, som anvisar hvarje stridbar man sin bestämda plats i det allmänna försvaret, kommer att utsträckas. Deremot hafva de såsom skytteföreningar, enligt mitt förmenande, ett stort och vigtigt fosterländskt mål, dels derigenom att de främja sina egna medlemmars skjutskicklighet, dels ock derigenom, att de innebära en väckelse för den manliga befolkningen i alla landsändar att förvärfva sig denna för dess stridbarhet så nödiga färdighet. Detta, att på frivillighetens väg uppmuntra skjutskickligheten, anser jag så mycket nödvändigare hos oss, som de särdeles otillräckliga och korta vapenöfningarna icke medgifva att bibringa de värnpligtige ens tillnärmelsevis den färdighet i skjutkonsten, som måste anses oundgänglig. Af dessa skäl anser jag det vara högst önskvärdt, att det högre anslaget, 60,000 kronor, beviljas, hvadan jag får yrka afslag på utskottets förslag och bifall till den framställning, som den förste ärade talaren gjorde.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats dels bifall till hvad utskottet deri hemstält, dels ock, af herr *Casparsson*, bifall till den i ämnet väckta motionen.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till den i ämnet väckta motionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 19 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 37, i anledning af Riksdagens år 1889 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1888.

Om undanrödjande af missförhållanden vid centralfängelset för qvinnor å Norrmalm.

§ 1.

Herr Tamm, Hugo: Genom nu föreliggande betänkande har inför Riksdagen blifvit framdraget ett ärende, som jag för min del anser vara en ren skamfläck på vår civilisation. Det är nemligen fråga om qvinnofängelset på Norrmalm och de förhållanden, som der äro rådande, om hvilka utskottet yttrar, "att de beklagansvärda individer, som der intagas, efter uttjenad strafftid ofta utlemnades från fängelset i moraliskt hänseende långt mer sjunkna än vid deras intagande derstädes." Dessa förhållanden intygades äfven i statsutskottet af de personer, så väl från Första som Andra Kammaren, som med egna ögon sett desamma. Den fråga, som här då först gör sig gällande, är: hvilka äro dessa beklagansvärda personer? Jo, mine herrar, stamtruppen utgöres af dessa gamla, i last och liderlighet grånade qvinnor, som upphört att sjelfva så att säga njuta lustan, men hvilkas enda begär är rigtadt på att förderfva andra, som ännu möjligen äro oförderfvade. Bland dessa instickes en och annan, som blifvit dömd för barnamord, och om dem får man säga, att syndat hafva de, men ofta torde förtviflan hafva drifvit dem, och det är vanskligt att om sådana fälla en dom; deras moraliska ställning är dock sådan, att man icke har rätt att handtera dem på det sätt, som måste här blifva fallet. Den tredje gruppen af här insatta består af dessa qvinnor, som stå under det s. k. prostitutionsreglementet, och dessa äro icke insatta derför att de brutit mot sedlig och allmän lag, utan derför att de icke stält sig 7 § i polisreglementet till efterrättelse, derför att de icke varit osedliga på reglementeradt sätt, d. v. s. icke velat underkasta sig den för hvarje qvinna förnedrande, ständigt återkommande preventiva besigtningen. Det är en anstalt, som fått det ofvan anförda vitsordet, hvarest dessa unga qvinnor uppfostras i last och synd, för att sedan sprida sin moraliska smitta ut bland hvarandra och de ynglingar, med hvilka de umgås. Staten har rätt att straffa, men jag betviflar att staten har rätt att straffa på det sätt, att de personer, som åläggas straff, också blifva mer moraliskt förderfvade; förhållandet bör vara motsatt, och genomgår man de sista 50 årens fångvårdshistoria, finner man att fångvårdsstyrelsen också med ifver arbetat i sådan rigtning.

När detta för mig icke obekanta förhållande vid Norrmalm å nyo framdrogs, får jag bekänna att min första tanke var den att i en reservation hemställa, att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, anhållande att försvarslöshetsstadgan skulle till all kraft och verkan i Stockholm upphöra, till dess förhållandena blifvit sådana, att det vore möjligt hålla de ifrågavarande personerna i fängelset utan att moraliskt förderfva dem. Jag hade deri icke varit utan precedensfall, ty jag hade haft ett stöd i nuvarande faktiska förhållanden. Här står nemligen tydligt i den gällande prostitutionsstadgan, att underlåter qvinna att ställa sig till efterrättelse påbudet angående besigtningar m. m., då först kommer hon att behandlas i enlighet med förordningen angående försvarslösa. Således, först när detta inträffar äro de ifrågavarande qvinnorna utsatta för nämnda stadgas

Om undanrödjande af missförhållanden vid centralfängelset för qvinnor å Norrmalm. (Forts.)

påföljder, då de enligt densamma ostraffadt må bedrifva osedlighet såsom yrke, blott det sker i enlighet med reglementet. Då jag emellertid inom utskottet fick understöd af de två af förra årets revisorer, som med egna ögon sett förhållandena, för en skrifvelse, sådan den i reservationen föreslås, har jag för min del förenat mig med dem om densamma, och jag hemställer till Första Kammaren, om icke *nu* något bör göras, då det tydligt är ådagalagdt att förhållanden existera, som icke kunna afhjelpas förr än kraftiga åtgärder vidtagas, åtgärder som visserligen icke komma att kosta mycket penningar, ehuru detta afskräckt Andra Kammaren från att instämma i den föreslagna skrifvelsen. Då förhållandena ovedersägligen äro sådana, som jag nu framhållit, och Riksdagen redan i skrifvelse 1886 påpekade, samt hafva fortgått år ifrån år, hemställer jag, om det icke är rätt och rigtigt att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, anhållande att snarast möjligt och helst till nästkommande Riksdag ett sådant förslag framlägges, att de påpekade förhållandena måtte ändras, d. v. s. jag yrkar bifall till den af herrar Boström och Ekenman samt mig framstälda reservationen.

Herr Königsfeldt: Af utskottets betänkande framgår, att utskottet liksom reservanterna anser, att qvinnofängelset på Norrmalm befinner sig i ett högst otillfredsställande skick, och hvad mig sjelf beträffar, har jag såsom statsrevisor besökt stället och funnit tillståndet sådant, som i 1886 års skrifvelse framhållits. Men då dessa brister icke på annat sätt kunna afhjelpas än genom uppförande af nya fängelsebyggnader, och frågan äfven af fångvårdsstyrelsen dragits under Kongl. Maj:t och för närvarande är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, har utskottet ansett, att Riksdagen icke för närvarande bör göra något dervid, hvarför jag äfven yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Då tiden är långt framskriden, skall jag redan på denna grund icke ingå i någon lång framställning; och jag underlåter detta ännu mer derför att, om jag skulle här göra en längre framställning, jag skulle tvingas att tala om saker, som man helst slipper att tala om och som jag tror kammaren helst ser att den slipper höra. Men jag har fått sådana beskrifningar på tillståndet inom ifrågavarande fängelse, att det för mig kännes såsom en bestämd pligt att anhålla, det Första Kammaren ville besluta i öfverensstämmelse med reservanternas hemställan. Det är af alla myndigheter år efter år medgifvet, att tillståndet vid Norrmalms qvinnofängelse är förskräckligt, samt också medgifvet, att man icke på något sätt kan få ställningen der förbättrad under för handen varande förhållanden. Det är icke blott så, att de menniskor, som der inhysas, fara illa i lekamligt hänseende, utan det är äfven ådagalagdt, att allt bidrager till att förderfva dem, som vid ankomsten ännu icke äro alldeles förderfvade, samt att fixera de förderfvade i ett ohjelpligt förderf. Under sådana förhållanden synes det mig vara en pligt att göra allt hvad göras kan för att få förändringen påskyndad. Det enda skälet, som statsutskottet anfört till stöd för sin framställning, är det, att frågan är föremål för

Om undanrödjande af missförhållanden vid centralfängelset för qvinnor å Norrmalm. (Forts.)

Kongl. Maj:ts pröfning. Men det är väl ingenting, som hindrar, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t framhåller det trängande behofvet af den nu ifrågavarande förändringen, samt att denna fråga så skyndsamt som möjligt bör blifva afgjord. Den hör till dem, som icke kunna och icke böra skjutas å sido för andra, i djupet mindre vigtiga men kanske från andra håll framdrifna frågor. Jag anhåller derför att kammaren måtte fatta beslut i öfverensstämmelse med reservanternas förslag, till hvilket jag nu yrkar bifall.

I detta anförande instämde herr *Treffenberg*.

Herr Ekenman, Victor: Jag skall, huru frestande det än må vara att något vidlyftigare yttra sig i frågan, försöka att i görligaste mån begränsa mig med afseende på den långt avancerade tiden.

Det är ju för kammaren fullkomligt kändt, huru olyckligt tillståndet måste vara i alla gemensamhetsfängelser och, särskildt genom hvad i denna fråga blifvit utredt, är klart och tydligt, att tillståndet inom fängelset på Norrmalm ingalunda utgör ett undantag från den allmänna regeln. Tillståndet i fängelset å Norrmalm är så olyckligt, att vid den besigtning statsrevisionen der sistlidet års höst gjort, den upplysning å platsen lemnades, att det händt och händer, att brottslingar, som icke varit alldeles förstörda till sin sedliga halt, då de inkommit, genom umgänget i gemensamhetsfängelset blifvit det. Jag vill väl icke påstå, att hufvudändamålet med straffet skulle vara den brottsliges förbättrande, men å andra sidan påstår jag, att staten vid utöfvandet af sin straffrätt icke har rättighet att behandla de brottslige på sådant sätt, att de försämras på korrektionsinrättningen, hvilket dock synes ske å qvinnofängelset på Norrmalm. Nu är här af den person, som förde statsutskottets talan, anfördt, att denna fråga dock redan är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och en skrifvelse sålunda öfverflödig och onödig. Jag tillåter mig att i detta fall hafva en annan mening. Jag har icke genom den vid betänkandet fogade reservationen velat uttala något som helst klander mot Kongl. Maj:ts regering, lika litet som klander mot kongl. fångvårdsstyrelsen, hvilket allt skulle varit obehörigt. Jag har dock trott att det finnes skäl för att framkomma med den föreslagna skrifvelsen. Det är kändt, att kongl. fångvårdsstyrelsen såsom plats för ett nytt och bättre fängelse föreslår en statens egande tomt invid Karlberg. Det får väl — utan att på ringaste sätt hafva kännedom om Kongl. Maj:ts regerings förhållande till frågan — anses såsom mycket möjligt, att regeringen icke finner denna plats invid ett läroverk för yngre militärer lämplig. Det kan ju också anses möjligt, jag skulle nästan kunna säga temligen säkert, att enär annan byggnadsplats än å statens egande mark ej torde erhållas utan afsevärd statsutgift — en högeligen medverkande orsak till svårigheterna att lösa frågan ligger i ekonomiska förhållanden. Då jag vidare för min del anser, att genom framläggande af den i reservationen föreslagna skrifvelsen representationen såsom sin vördsamma mening inför Kongl. Maj:t uttalar, att icke den ekonomiska sidan af saken här är hufvudsak, utan att denna är något högre och vigtigare, nemligen att

ur rent menskligt intresse rigtigt lösa frågan, har jag icke kunnat undgå att understödja den föreliggande reservationen; och jag tillåter mig nu att uttrycka förhoppning, att Första Kammaren skall biträda den åsigt, som deri finnes uttalad, genom att bifalla det yrkande, som herr Tamm framstält.

Om undanrödjande af missförhållanden vid centralfängelset för qvinnor å Norrmalm. (Forts.)

Herr Fränckel: Äfven ur en annan synpunkt än den, som redan framhållits, skulle jag för min del vilja tillstyrka den af reservanterna föreslagna skrifvelsen. Här fälda yttranden hafva tydligen visat, att frågans lösning genom erforderliga nybyggnaders verkställande ligger kammaren varmt om hjertat, men denna lösning anser jag blifva ganska långt undanskjuten, om man icke påskyndar ärendet der det nu ligger. Fångvårdsstyrelsen säger i sitt svar på revisorernas anmärkning, att frågan redan 1886 underställdes Kongl. Maj:ts pröfning. Det synes mig således, att densamma en ganska rundlig tid varit under behandling i fångvårdsstyrelsen och hos Kongl. Maj:t, och den kommer ovilkorligen ytterligare att fördröjas, om icke inom kort tid beslut fattas. Det torde nemligen vara kammaren bekant, att ett kontrakt föreligger mellan Stockholms stad och fångvårdsstyrelsen, hvilket enligt bestämmelser, som deri ingå, utlöper med nästa års slut. Om Kongl. Maj:t således icke under den närmaste tiden fattar beslut i ämnet, skulle frågan om tomten ytterligare förfalla, och den nya fängelsebyggnaden lång tid fördröjas. Jag tror således att om man, såsom här yttrats, på goda skäl önskar frågans snara lösning, detta i en skrifvelse bör uttalas, på det att Kongl. Maj:t deri måtte finna representationens önskan uttryckt, och jag får således för min del tillstyrka reservanternas förslag.

Herr Wieselgren: Jag ber att få göra en rättelse i den siste talarens yttrande, då han ju sade att frågan skulle sedan 1886 varit underställd Kongl. Maj:ts pröfning. Han misstog sig deruti, ty frågan har visserligen sedan den tiden varit under behandling, men inkom först i februari 1888 till Kongl. Maj:t på grund af långvariga, dittills mellan Stockholms stad, barnhusdirektionen och fångvårdsstyrelsen förda underhandlingar, afseende att bereda nytt område för de till flyttning afsedda fängelserna.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu förevarande paragraf yrkats, dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Tamm, Hugo*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle godkänna det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Tamms yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 2.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

§§ 3—6.

Lades till handlingarna.

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv".

§ 7.

Herr Bergström: Efter att i de sex föregående paragraferna hafva behandlat sex särskildt refererade anmärkningar af statsrevisorerna, förklarar utskottet i den nu upplästa 7 §, att "hvad för öfrigt blifvit af revisorerna anmäldt och erinradt har utskottet funnit *dels* vara af beskaffenhet att" o. s. v.; utskottet har sålunda hänfört de icke särskildt omförmälda anmärkningarna till fem olika kategorier. Den femte eller den sista kategorien afser sådana anmärkningar, som *"icke varit af beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande."* För min del är jag icke tveksam om att den anmärkning, jag nu kommer att behandla, är att hänföra till den femte kategorien, som icke påkallat något utskottets yttrande, men jag för min del anser mig hafva fullt giltiga skäl att i anledning af ifrågavarande anmärkning yttra några ord. Anmärkningen afser att enligt "kongl. brefvet den 9 mars 1888 Kongl. Maj:t tillagt utgifvaren af tidskriften "Nytt Juridiskt Arkiv" för år 1888 såsom bidrag till utgifvande af tidskriftens femtonde årgång ett belopp af 3,000 kronor." Jag ber härvid få nämna, att revisorerna icke citerat rätt, ty det är till understöd af tidskriftens *första afdelning,* som anslaget utgått. Det har emellertid utgått "från andra hufvudtitelns anslag till extra utgifter, under förbindelse för tidskriftens utgifvare att kostnadsfritt till justitiedepartementet öfverlemna 15 exemplar af samma årgång." Efter att hafva omförmält detta, redogöra revisorerna för de olika belopp, hvarmed tidskriften från och med 1874 till och med 1888 blifvit understödd, samt omtala äfven, att för år 1889 beviljats ett bidrag af 1,500 kronor till utgifvande af tidskriftens 16:de årgång, 1:sta afdelningen. Derefter nämna revisorerna, att till grund för ansökningen om bidrag för år 1888 företetts och åberopats en promemoria angående kostnaderna för och inkomsterna af förenämnda tidskrift. Denna promemoria hafva revisorerna haft i sin hand och funnit den "icke utesluta antagandet, att tidskriftens utgifvande kan med fördel bedrifvas utan bidrag af allmänna medel, hvadan revisorerna velat ifrågasätta behofvet af förenämnda understöds fortfarande utgående." Ehuru jag är den, som i egenskap af statsråd och chef för justitiedepartementet tillstyrkt Konungen att bevilja det sökta understödet och jemväl kontrasignerat det derom till statskontoret aflåtna nådiga bref, är det dock icke med anledning deraf som jag nu tagit till orda.

Hade jag fortfarande innehaft nyssberörda befattning, skulle jag icke heller hafva yttrat mig i frågan, ty Konungens rådgifvare hafva lyckligtvis icke att afgifva svaromål på anmärkningar af statsrevisorerna. Det är uteslutande i egenskap af medlem af denna kammare som jag tagit till ordet. Kammaren är revisorernas principal, och en hvar af de ledamöter, som bilda kammaren, har således befogenhet att uttala ett omdöme om det sätt, hvarpå revisorerna i allmänhet eller i

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

något särskildt afseende fullgjort det dem af kammaren lemnade uppdrag. Denna högt ärade kammare har städse velat, att statsrevisionen, denna vigtiga institution i vårt statslif, skall allvarligt och grundligt fullgöra sitt ansvarsfulla värf; men kammaren ser icke gerna, att dess revisorer nedlåta sig till småaktiga anmärkningar. Det är en bestämd karaktersskilnad mellan Första och Andra Kammarens revisorer, och denna karaktersskilnad upphäfves icke deraf att revisorerna nu företagit sig att skrifva under revisionsberättelsen pêle-mêle efter alfabetisk namnordning i stället för att, såsom förr, teckna sina namn, Första Kammarens revisorer för sig och Andra Kammarens för sig.

Helt flygtigt vill jag erinra om stadgandet i § 39 i riksdagsordningen, att statsutskottet ej må emot föreskriften i 90 § regeringsformen ingå i något klander af Konungens med vederbörlig kontrasignation utfärdade anordningar. Hvad som icke icke är statsutskottet tillåtet, kan ännu mindre tillåtas statsrevisorerna; och dock hafva de framstält anmärkning å kongl. brefvet den 9 mars 1888, hvilket ju är en Konungens med vederbörlig kontrasignation försedda anordning.

Men det är egentligen den af statsrevisorerna åberopade promemoria, som jag skulle något närmare redogöra för. Jag har medtagit den från justitiedepartementet och önskar att den må inflyta i protokollet; den lyder som följer:

Ö. P. M. angående Nytt Juridiskt Arkiv, Afd. I för år 1888.

Utgifter:

1.	Tryckningskostnad förslagsvis beräknad till det belopp, som utgör medeltalet för sådan kostnad pr årgång enligt räkningar för åren 1874—1886	4,089: 25.
2.	Häftningskostnad beräknad till det belopp, hvartill denna kostnad uppgått för årgången 1886	236: 75.
3.	Annonskostnad förslagsvis beräknad till minst	300: —
4.	Renskrifningskostnad upptagen till enahanda belopp, som föregående åren, enligt då förtedda intyg	500: —
5.	Ersättning till *dels* motläsare vid korrrkturens granskning, *dels* biträden inom just.rev:s registratorskontor för erhållande af upplysningar om de dagar då Kongl. Maj:ts domar så ock utslag i nådemål meddelas, *och dels* vaktmästare för distribuering af de exemplar, hvarå prenumeration skett omedelbarligen hos redaktionen, tillhopa	375: —
	Summa kronor	5,501: —

Inkomster:

Försäljning förslagsvis beräknad att omfatta samma antal ex., som af årg. 1886 blifvit afyttradt, eller

609 ex. à 10 kronor i bokhandeln, med afdrag af 27 % i distributions- och försäljningsprovision ..... 4,445: 70.

609 ex. Transport 4,445: 70.

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

609 ex.	Transport	4,445:	70.
123 ex.	à 9 kronor å posten med afdrag af 50 öre pr ex. i postbefordringsafgift	1,045:	50.
39 ex.	à 9 kronor enskildt hos redaktionen	351:	—
771 ex.		5,842:	20.
	Om härifrån dragas utgifterna	5,501:	—
	återstå sålunda allenast	341:	20.

Stockholm den februari 1888.

G. B. A. Holm.

Att utgiftsposten 1 (Tryckningskostnad) är beräknad i öfverensstämmelse med mig förevisade räkningar; betygar

Ex officio

Carl Boheman.

På grund af denna P. M. anhöll sökanden om ett statsanslag af 3,000 kronor för utgifvande af 15:de årgången af "Nytt Juridiskt Archiv", afdelningen 1. Jag påpekade nyss att statsrevisorerna antagit, att anslaget gäller hela tidskriften. Denna innefattar, såsom för de flesta jurister torde vara bekant, tvenne afdelningar; den första redogör för prejudikat, och den andra följer närmare med hvad som på lagstiftningens område förekommer.

Vid ansökningen och P. M. var fogadt ett intyg, så lydande:

"På begäran af häradshöfdingen herr G. B. A. Holm få vi, som distribuera Nytt Juridiskt Arkiv, härmed intyga, att försäljningen af denna tidskrifts första afdelning för år 1886 omfattat

i bokhandeln	609 ex.
genom postverket	123 „
summa	732 ex.

Stockholm den 18 februari 1888.

För aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner:

C. Laurin."

Arten och beskaffenheten af nu refererade handlingar synas mig alldeles utesluta hvarje antagande, att tidskriftens utgifvande kunnat år 1888 med fördel bedrifvas utan bidrag af allmänna medel. Statsrevisorernas motsatta påstående är icke hållbart, såvida man icke antager att uppgifterna i promemorian äro origtiga och felaktiga. Mig synes som om man icke hade rättighet att kasta en sådan skugga på tidskriftens utgifvare, och jag har, för att ytterligare förvissa mig om kostnaderna för föregående år, tagit kännedom om räkningarna på tryckningskostnaderna hos firman Norstedt & Söner, innan utgifvaren blef chef för denna firma, på hvars officin arbetet utförts. Deraf visar sig att kostnaden uppgick

1874	till	4,692:	73.
1875	„	4,981:	47.
1876	„	4,305:	37.
1877	„	4,421:	32.

1878 ..... till 4,185: 52.
1879 ..... „ 4,011: 01.

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

Hvad tidskriftens värde angår, så är derom icke mer än en mening. Jag känner något till den inre historien af tidskriftens tillkomst. Den började utgifvas på uppmaning af dåvarande justitieministern Adlercreutz, som numera är afliden. Han fann, att "tidskrift för lagskipning och lagstiftning" icke motsvarade hvad man af densamma hade rätt att fordra; och att samma tidskrift var otillräcklig i synnerhet derutinnan, att den icke upptog beslut i alla de mål, som afgjorts i högsta domstolen. Deremot är detta fallet med nytt juridiskt arkiv, till stort gagn för alla domare, som der få se, huru deras beslut bedömas i högsta domstolen. Jag tror icke jag felar mot grannlagenheten, om jag säger att den påföljande justitieministern, friherre De Geer, mycket nitälskade för att tidskriften skulle fortsätta att utgifvas. Under hans embetstid begärde utgifvaren ett anslag af 4,000 kronor och fick det äfven ett påföljande år. Friherre De Geer lät öfver denna ansökning höra justitierevisionen, som den 30 november 1878 afgaf följande utlåtande:

"Då en juridisk tidskrift, redigerad efter den af Holm vid utgifvande af den ifrågavarande tidskriften följda plan, enligt hvilken för alla af högsta domstolen afgjorda mål redogöres, allt efter målens beskaffenhet, antingen fullständigt eller genom en kort notis, icke allenast är af mycken nytta för rättsstudiet och för en hvar, som i och för sin verksamhet har behof af kunskap om lagskipningen i alla instanser, utan ock i väsentlig mån bidrager till vinnande af en, med hänsyn särskildt till bestämmelserna i kongl. stadgan den 21 april 1876 angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfäldt, nu, mera än förr, behöflig kännedom om de rättsgrundsatser och den tolkning af lag och författningar, som i särskilda fall hos högsta domstolen gjort sig gällande; och

då det således torde få anses af vigt för det allmänna, att nämnda tidskrifts utgifvande må komma att fortgå efter oförändrad plan, så mycket hellre som denna blifvit af den hittills varande utgifvaren genomförd på ett synnerligen förtjenstfullt sätt;

men, enligt vid Holms skrifvelse fogad, af två personer till rigtigheten vitsordad uppgift, inkomsterna af tidskriften för år 1877, deri ej inberäknadt det till 1,500 kronor uppgående statsanslaget, utgjort allenast 5,457 kronor 30 öre, hvaremot utgifterna för samma tid, bestående af trycknings-, häftnings- och annonskostnad samt biträde för korrekturläsning och notisafdelningen, uppgått till 5,440 kronor 32 öre; och vid sådant förhållande ej lärer kunna antagas, att tidskriftens utgifvande hittills medfört skälig ersättning för det arbete, som derå blifvit nedlagdt;

så anser nedre revisionen sig böra i underdånighet förorda bifall till Holms framställning om beredande af årligt statsanslag till belopp af 4,000 kronor för tidskriftens fortsättning efter den hittills följda planen."

Det synes mig att de upplysningar, jag meddelat, fullkomligt be-

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

rättiga mig till det omdöme, att statsrevisorernas ifrågavarande, af mig granskade anmärkning är af beskaffenhet att icke utesluta antagandet, att densamma lämpligen kunnat och bort uteblifva.

Herr Cavalli: Då jag erhöll föredragningslistan för dagens sammanträde, fann jag att till behandling i kammaren i dag skulle förekomma statsutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af Riksdagens år 1889 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1888. Jag gick då till detta utlåtande. Statsutskottet säger sig der, för att begagna dess egna ord, "underställa Riksdagens pröfning de af revisorerne gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande". Jag tänkte då, såsom helt naturligt var, att inga andra af de i statsrevisorernas berättelse behandlade ärenden skulle i kammaren förekomma än de, som finnas i utskottets betänkande omförmälda. Emellertid har nu en talare tagit till ordet och klandrat en anmärkningspunkt i revisorernas berättelse, som icke upptagits af utskottet, och då jag var ordförande på den afdelning inom statsrevisionen, der denna punkt behandlades, har jag ansett mig skyldig att bemöta hans yttrande. Jag ber dock att dervid få räkna på öfverseende, då jag icke kunnat bereda mig härpå och liksom han väpna mig med en hel arsenal skäl, hemtade från halftannat årtionde tillbaka. Jag ber få räkna på öfverseende, äfven derför, att jag har att bemöta en så stor talare och framstående man, som den siste ärade talaren.

Frågan gäller understöd af statsmedel för utgifvandet af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". Talaren anförde de olika belopp, som utbetalts för denna tidskrifts understödjande. Dertill har utgått anslag med: ett år 4,000, ett år 3,500, sex år 3,000, två år 2,000 kronor samt under några föregående år äfvensom för närvarande 1,500 kronor årligen. Häraf framgår alldeles oförtydbart, menar jag, att meningarna om anslagets behöflighet, åtminstone såvidt beloppet angår, varit mycket olika under olika tider. Hvad ligger det då för upprörande i att revisorerna vågat tänka sig en annan siffra? Hvarför just 1,500 kronor, hvarför icke 1,000 kronor, hvarför icke 500 kronor eller må hända icke något anslag alls? Revisorerna ha endast sagt, att de ifrågasätta behofvet af förenämnda understöds fortfarande utgående. Gifvet är, att denna affär likasom hvarje annan, som skötes något så när väl, skall efter några år behöfva allt mindre och mindre anslag utifrån.

Herr Bergström har citerat revisorernas motiv till en del, men han har utelemnat det följande. Jag skall be att få uppläsa revisorernas motivering i dess helhet:

"Revisorerne, som varit i tillfälle att taga del af en vid ansökningen om bidrag för år 1888 fogad promemoria angående kostnaderna för och inkomsterna af förenämnda tidskrift, hafva funnit denna promemoria icke utesluta antagandet, att tidskriftens utgifvande kan med fördel bedrifvas utan bidrag af allmänna medel, hvadan revisorerne velat ifrågasätta behofvet af förenämnda understöds fortfarande ut-

gående, helst genom upphörandet från innevarande års början af ett annat periodiskt utkommande verk rörande lagstiftning och lagskipning kan antagas, att ifrågavarande arbete kommer att vinna ökad afsättning."

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

Jag vädjar till herrarne, om icke den rätta tidpunkten vore just nu, då den gamla, ansedda, af framlidne justitierådet Naumann redigerade tidskriften upphört att utkomma? Det fans förut två sådana tidskrifter som den ifrågavarande, men från 1889 års början är "Nytt juridiskt arkiv" den enda. Jag trodde icke det kunde vara herr Bergström obekant, att denna omständighet ansetts tillräcklig för att allvarsamt föra på tal, om icke en ny prejudikatsamling borde uppsättas för att konkurrera med denna, och att denna tanke underkastats en allvarlig pröfning utan tanke på statsbidrag.

Den föregående talaren har åberopat ett utlåtande af justitierevisionen från år 1878, i hvilket omförmäles att tidskriften sköttes på ett synnerligen förtjenstfullt sätt. Jag vet icke hvarför han anförde detta. Revisorernas berättelse gifver härtill ingen anledning, och åberopandet af detta skäl synes mig hafva varit temligen obehöfligt. Eftersom det emellertid skett, är jag i tillfälle att något fullständiga detsamma. Det är väl bekant, att förtjensten af denna tidskrifts redaktion under de senare åren icke kan skrifvas på redaktörens räkning ensamt. Han har nemligen under de senare åren haft tillstånd att taga del af de promemorior, som revisionssekreterarne använda vid föredragningen i högsta domstolen, och det torde ej vara den föregående talaren obekant att, der utgifvaren gjort ändring i dessa, detta visserligen icke varit till fördel för referaten.

Talaren hade icke något yrkande att framställa. Jag har det icke heller. Jag har endast velat med min svaga röst häfda rätten för statsrevisorerna att, på grund af de dem förelagda räkenskaperna, göra de erinringar och framställa de anmärkningar, som de finna af förhållandena påkallas.

Herr Bergström: Mitt yttrande har blifvit mycket missförstådt, då man antagit, att jag skulle vilja på något sätt söka inskränka statsrevisorernas rätt att göra anmärkningar. En sådan tanke är mig alldeles främmande, men jag har häfdat och vill fortfarande häfda ledamöters af kammaren rätt att hysa och äfven uttala en åsigt om befogenheten af de af statsrevisorerna framstälda anmärkningar samt om den grad af takt och urskilning, hvarmed revisorerna fullgöra sitt uppdrag.

Den närmast föregående talaren anmärkte, att den olikhet i fråga om beloppet, hvarmed nytt juridiskt arkiv under olika år blifvit understödt, skulle utgöra ett bevis derpå, att olika meningar rådt om tidskriftens behöflighet och värde. Men häri har han tagit fel, ty beloppens olikhet beror blott på de större eller mindre tillgångarna till extra utgifter hos justitiedepartementet. Det finnes icke något departement, hvarest tillgångarna att tillgodose slika ändamål äro mindre. Der råder i sådant afseende snart sagdt ständig brist. En närvarande ledamot af kammaren, som förut beklädt befattningen

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

som expeditionschef i detta departement, kan intyga sanningen af mina ord.

Den föregående talaren sökte leda kammarens uppmärksamhet bort från hvad som revisorerna i sjelfva verket anmärkt och endast beröra hvad som af dem antagits beträffande framtiden. — Jag har icke alls fäst mig vid statsrevisorernas förmenande, att till följd af upphörandet af tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning ifrågavarande bidrag skulle hädanefter kunna utgå med mindre belopp än hittills. Detta uttalande har jag ej klandrat, ehuru min enskilda åsigt är, att nämnda tidskrifts upphörande icke skall komma att i någon afsevärd mån öka afsättningen af nytt juridiskt arkiv, ty de, som hafva hållit den ena tidskriften, de hafva ock hållit den andra; åtminstone har det varit fallet med mig. Hvad jag klandrat, är deremot revisorernas yttrande, att behöfligheten af det för år 1888 anvisade understödet af 3,000 kronor kan ifrågasättas, enär den vid ansökningen om bidrag för år 1888 fogade promemoria icke uteslöte antagandet, att tidskriftens utgifvande kunnat med fördel bedrifvas utan bidrag af allmänna medel. Detta vågar jag fortfarande bestrida och tror mig också hafva visat, att tidskriften år 1888 icke utan detta understöd kunnat bära sig. Det kunde icke billigtvis fordras, att utgifvaren skulle underkastat sig det dryga besväret med tidskriftens redaktion under år 1888 för en behållning af 341 kronor 20 öre. Det var rent af nödvändigt att gifva honom någon subvention af statsmedel, om han skulle kunnat ifrågavarande år utgifva sin tidskrift.

Jag har ock med allt skäl åberopat justitierevisionens utlåtande om ifrågavarande tidskrifts beskaffenhet. Detta är den sakkunnigaste myndighet jag kunnat åberopa. Jag skulle äfven kunna anföra flera andra yttranden af fullt sakkunnige personer, men jag skall dock af grannlagenhetshänsyn underlåta detta.

Rörande den anmärkningen att tidskriften skulle betydligt försämrats, i ty att de från nedre justitierevisionen till utgifvaren öfverlemnade promemoriorna förkortats vid återgifvandet, tror jag tvärt om, att den härpå vunnit, och kan ingalunda erkänna, att den derigenom förlorat något i värde. Det är helt naturligt att i en promemoria, som skall ligga till grund för föredragning i högsta domstolen, måste så fullständigt som möjligt hvarje omständighet, som kan antagas på något sätt öfva inflytande på målets bedömande, af en samvetsgrann föredragande refereras. Men när det är fråga om ett blott refererande af rättsfallet, är ej samma vidlyftighet af nöden; derom torde alla jurister vara ense. Tvärt om, om man jemför de i vårt land brukliga referaten med dem i andra länder, skall man finna, att ett rättsfall kan tillfredsställande skildras med otrolig korthet. I Tyskland t. ex. återgifves stundom blott det resonnement, högsta domstolen lagt till grund för målets pröfning. För den, som har ondt om tid, är det tröttsamt att genomläsa ett vidlyftigt referat, och aldrig bör det komma i fråga att göra referatet så omständligt, som det måste vara för den domstol, som på grund deraf skall döma i sista instans. Jag tror derför, att herr Cavalli på fri hand uttalat sitt förmenande, att tidskriften genom anmärkta förfarandet försämrats.

Om statsunderstöd för utgifvande af tidskriften "Nytt juridiskt arkiv". (Forts.)

Hvad tidskriftens andra afdelning beträffar, är jag lifligt öfvertygad om nyttan deraf, då derigenom domare och andra, hvilka sådant behöfva, sättas i tillfälle att följa lagstiftningens gång och erhålla kännedom om de uttalanden, som öfver lagförslagen göras.

Jag vågar således häfda mitt omdöme, att nytt juridiskt arkiv är en förtjenstfull tidskrift och att det skulle vara stor skada, om densamma komme att upphöra, och jag anser vidare, att, om densamma skall kunna fortfarande utgifvas, det är nödvändigt att den erhåller statsunderstöd. Jag skall icke inlåta mig på frågan, hvilket belopp i dylikt afseende kan vara behöfligt. Jag har blott sökt visa, att det anslag, som för detta ändamål af Kongl. Maj:t år 1888 utanordnades med min kontrasignation, varit i högsta grad nödvändigt. Det nådiga brefvet af den 9 mars 1888 borde då ej blifvit föremål för statsrevisorernas klander; det var en anordning, som ej bort och grundlagsenligt icke heller fått klandras.

Herr Ekenman, Victor: Jag hade knappast ärnat yttra mig i denna fråga, hvilken jag anser hafva af den näst föregående talaren blifvit tillräckligt belyst; men då jag nu gör det af anledning, som jag strax skall nämna, får jag till en början säga, att jag ingalunda väntat mig ett så starkt anlopp som nu skett mot statsrevisorernas högst modesta uttalande, hvilket statsutskottet dessutom affärdat utan särskildt omnämnande.

Jag begärde ordet med anledning af något, som förekom i den förste ärade talarens anförande. Han yttrade att Första Kammarens ledamöter vore *statsrevisorernas principaler*, hvilka egde bestämma hvad revisorerna borde göra och låta. Jag ber att få protestera mot en slik uppfattning. Det är ytterst grundlagen, som bestämmer huru revisorerna böra gå till väga, och om Första Kammaren finner, att de af kammaren valde statsrevisorer ej förfarit lagligt och rigtigt eller i enlighet med den uppfattning, som är rådande i kammaren, så återväljer den dem icke. Detta är det grundlagsenliga sättet att korrigera statsrevisorernas åtgöranden; men deremot finner jag origtigt den förste talarens sätt att gå till väga. Samme ärade talare nämnde något derom att ifrågavarande anmärkning vore en "småsak". Det må så vara; det är i allmänhet endast småsaker, hvarom de svenske statsrevisorerna *kunna*, enligt sin pligt, göra anmärkning. Man kan ju finna fel uti detta förhållande, att nästan aldrig någonting särdeles betydligt finnes för statsrevisionen att anmärka; jag deremot anser detta vara en den största berömmelse för vår regering och administration.

Herr Cavalli: Jag skall endast yttra några få ord med anledning af hvad den näst föregående talaren, herr Bergström, anförde.

Hade denna fråga, sedan den i anspråkslös form af statsrevisorerna framdragits och af statsutskottet behandlats utan att underställas Riksdagens pröfning, icke vidare blifvit omförmäld, då kunde den ock dermed betraktats såsom afslutad. Nu har deremot denne talare

genom sitt anförande och den disskussion han derigenom fått till stånd, mot sin vilja medverkat till det mål statsrevisorerna åsyftat.

Efter härmed slutad öfverläggning lades den nu föredragna paragrafen till handlingarna.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 19 och 21 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion i fråga om befrielse för rust- och rotehållare att bekosta vissa soldaters sjukvård.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 19 och 21 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 31, i anledning af väckt motion om inrättande af häradsstyrelser och antagande af stadgar för dessa styrelser, samt

n:o 32, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 § riksdagsordningen.

Kammaren biföll hvad utskottet hemstält.

Ifrågasatt tillägg till § 19 riksdagsordningen.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 21 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om tillägg till § 19 riksdagsordningen.

Herr Unger, Magnus: Jag har antecknat mig såsom reservant mot konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande, hvarför det torde vara i sin ordning, att jag för kammaren i korthet tillkännagifver skälen för min afvikande mening.

Det förekommer, såsom herrarne känna, i grundlagen det stadgande, att, om en ledamot i *Första Kammaren* under den tid, för hvilken han är vald, upphör att vara valbar till ledamot i kammaren, han skall frånträda sin befattning. Någon dylik föreskrift finnes icke beträffande ledamot af *Andra Kammaren*, men har i en motion af herr A. Petersson i Hamra nu blifvit föreslagen. Utskottet har emellertid afstyrkt motionen, bland annat på den grund att ledamöter i Andra Kammaren valdes på så kort tid, att det icke betydde något,

om en icke valbar fortfor med sin befattning till nästa allmänna val. Jag har icke kunnat godkänna detta skäl. Är ledamot ej längre kompetent, bör han icke vidare qvarstå.

Ifrågasatt tillägg till § 19 riksdagsordningen. (Forts.)

Utskottet har vidare anfört, att det ifrågasatta stadgandet skulle för Andra Kammaren verka vidsträcktare än för den Första, ty beträffande riksdagsman i Andra Kammaren skulle äfven inverka ombyte af bostad. Jag vill icke tvista derom, huru vida också detta borde vara ett skäl till afgång, men nog kan det ifrågasättas, huru vida grundlagens bud rätt uppfyllas och afsigten att hvarje ort skall vara representerad vinnes, om t. ex. en, som blifvit vald i Skåne, flyttar till Norrland och fortfarande representerar sitt härad i Skåne.

Men utskottet har ett annat skäl: det säger, att förändrad förmögenhetsställning icke heller bör i Andra Kammaren föranleda vald riksdagsmans afgång, ty derigenom ändras icke kammarens karakter. Nej, må hända icke, så vida det ej blir allt för många sådana oegentligheter, men nog blir, att jag så må säga, sällskapet något blandadt. Jag vill anföra ett exempel, som jag tror är hemtadt från verkligheten. En person väljes till ledamot i Andra Kammaren och strax efter valet måste han afträda sina tillgångar. Han gör emellertid icke konkurs, ty då skulle han ju icke längre kunna vara riksdagsman, men han afträder tillgångarna till sina borgenärer, sättes under administration och lofvar då att till sina borgenärer afstå t. ex. hälften af sitt riksdagsmannaarfvode. Är det då lämpligt att en sådan person står qvar såsom riksdagsman vare sig längre eller kortare tid? För min del anser jag det mycket olämpligt, och jag förmenar, att utskottet bort i anledning af förevarande motion föreslå någon ändring i grundlagen i syfte att förekomma sådana missförhållanden, som jag i korthet påpekat.

Jag har nu emellertid icke något yrkande att göra, utan har blott velat tillkännagifva skälen för min reservation.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande utlåtande hemstält.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 23, till fullmägtige i riksgäldskontoret, angående gjord framställning om förändrade bestämmelser i fråga om de från riksgäldskontorets enke- och pupillkassa utgående pensioner; samt

n:o 24, till Konungen, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.

På begäran af herr *Hasselrot* beviljades honom ledighet från riksdagsgöromålen under fjorton dagar från den 26 i denna månad.

Justerades sex protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr grefven och talmannen hemstälde, att, enär större delen af de på dagens föredragningslista uppförda, två gånger bordlagda ärendena numera afgjorts, de för sammanträdets fortsättande utfärdade anslag måtte få nedtagas.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden, hvilka blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 3,26 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKTRI-AKTIEBOLAG, 1890.